

העוזר האישי שלך לליל הסדר

חוויתי ♦ מעשי ♦ בהיר

כולל הגדה של פסח בהירה וברורה

איגוד רבני קהילות
חיבור של מסורת

העוזר האישי שלך לליל הסדר

חוויתי ♦ מעשי ♦ בהיר

כולל הגדה של פסח בהירה וברורה

לשאלות וליווי בהלכות

הרב אליעד בן-דוד

050-5883671

בנוסף ניתן לקבל בשמחה חוברות ליווי והדרכה
למעגל השנה ומעגל החיים .

תודה לשותפים בהוצאת החוברת, לאימי על הגרפיקה,
לחמי ולרב עמיחי שקורן על הלוי בעריכת החוברת

מהדורה שלישית מורחבת - ניסן תש"פ

אשמח לקבל הערות והארות

אליעד בן-דוד

הוד השרון

050-5883671

eybd10@gmail.com

סדר הסיפורים בהגדה 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח'. מספרים שהיינו 'עבדים' ואחר כך יצאנו לחרות. מספרים שהיינו 'עובדי עבודה זרה' ואחר כך בא אברהם אבינו. הגנות הייתה חלק חשוב שבלעדיו לא היינו קולטים את התובנות שמהם יצא כל השבח שאחריו.

הכלל הזה נכון גם לדור שלנו. כל ההגדה אומרת לנו כי ההגדה מדברת גם על הגאולה שבדור הזה. "אשר גאלנו וגאל את אבותינו". שאנחנו צריכים בכל ליל הסדר לספר לבנינו על היציאה של אבותינו מהגלות הקשה של רוסיה, פולין, הודו, קוצ'ין, מרוקו, תימן ועוד.

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". בכל דור יושבים הסיבה כי זה גם הסיפור שלנו ואומרים: "לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמהם".

חשוב שנספר כי הצרות של הגלות הזו הם הולידו בנו את התובנות והנחישות של העליה. הכאב הגדול הוליד בנו את העוז הגדול.

נספר שהפיזור ב-102 מדינות גרם לנו להבין שצריך להיות מאוחדים.

נספר שהשממה והחורבה של הארץ הולידה בנו את הרצון לבנות ולנטוע אותה.

נספר כי האנטישמיות, האינקוויזיציה, השואה, והפרעות, הולידה בנו את הרצון להיות בני חורין. איך החולשה הולידה בנו את הרצון להיות מעצמה.

בליל הסדר הזה נשתדל לשאוב עוצמה מתוך המשבר ולהוליד בתוכנו את התכונות שיצמיחו את השלב הבא של הגאולה. ממש כמו רבי עקיבא שמתוך החושך למד איך לבנות את האור. גם אנחנו נלמד איך לבנות עולם יותר מתוקן. חברה יותר בריאה. סדרי עדיפויות יותר נכונים.

ולואי נזכה.

הרב שמואל אליהו

רב העיר צפת

ונשיא איגוד רבני קהילות

תוכן העניינים

6.....פתיחה

שער ראשון - הכנות לקראת ליל הסדר

9.....הדרכה הלכתית לקראת ליל הסדר

13.....רעיונות הפעלה ושיתוף בליל הסדר

19.....סיפור יציאת מצרים

33.....באור המגיד

42.....מבנה המגיד

שער שני - ליל הסדר

44.....ליווי הלכתי למהלך הסדר

48.....הגדה של פסח בהירה וברורה

68.....נספח 1

פתיחה |

כל המשפחה יושבת סביב שולחן החג, הורים וילדים, סבים וסבתות, צעירים ובוגרים. כולם מצטרפים יחד בלילה המיוחד, **ליל הסדר, לילה שמטרתו לחבר את החוליה הבאה בשרשרת הדורות.**

בלילה הזה נספר סיפור.

נפתח בסיפור יציאת מצרים הכללי, הגאולה מעבדות פרעה, ונמשיך לספר על הנסים הגדולים להם זכו אבותינו במשך הדורות, עד לדורות האחרונים בשואה האיומה ומיד אחריה להקמת מדינת ישראל.

איך עושים את זה?

איך נצליח לעניין ולחבר לסיפור את הילדים התוססים יחד עם המבוגרים המיושבים?

מה חשוב שיהיה בלילה הזה?

מה הסדר של 'ליל הסדר'?

סיפור יציאת מצרים הוא הסיפור של כולנו...

לילה גדול ומשמעותי כזה דורש הכנה רבה מראש. עלינו **להכיר** את ההלכות, **להכין** סיפורים מההיסטוריה המפוארת של עם ישראל **ולהעביר** אותם לילדינו, נושאי הלפיד בדור הבא. "

בחוברת זו תמצאו **כלים מעשיים** כדי לחגוג את הלילה הזה בצורה משמעותית, חווייתית ומעשית.

בחוברת **שני** חלקים:

חלק **ראשון** עוסק **בהכנות** לקראת ליל הסדר:

1. ליווי הלכתי להכנות לליל הסדר. 2. רעיונות הפעלה ושיתוף כל המשתתפים במהלך הסדר. 3. מדרשי סיפור שיעבוד מצרים, עשר המכות והגאולה. 4. ביאור מילולי וענייני של ה'מגיד' 5. הסבר בהיר על מבנה ההגדה

חלק **שני** בו תמצאו:

1. ליווי **הלכתי למהלך** הסדר. 2. **הגדה** של פסח בהירה וברורה.

כדי להפיק את המרב מהחוברת כדאי לעבור, לקרוא **ולהכין** את המדרשים והמשחקים **לפני ליל הסדר**.

שנזכה להמשיך ולחבר את מסורת אבותינו המפוארת לדורות הבאים.

חג כשר ושמח

אליעד בן-דוד

שער ראשון

הכנות לקראת ליל הסדר

הדרכה הלכתית לקראת ליל הסדר

1. הכנות לפני כניסת החג:

- בליל הסדר ישנה מצוה מיוחדת לפאר את השולחן בכלים הנאים ביותר כבני חורין אמתיים.
- כדאי לדאוג שמקומות הישיבה בסעודה יהיו נוחים ומרווחים כדי שיוכלו להסב בהם ברווח.
- חשוב לישון קודם ליל הסדר כדי להיות ערניים בלילה חשוב זה, **ובעיקר כדאי לדאוג שהילדים ישנו.**
- **ירקות עלים** - שאוכלים בלילה (וכן כל השנה) צריכים להיות ירקות נקיים מחרקים, ניתן לקנות ברשתות השיווק.

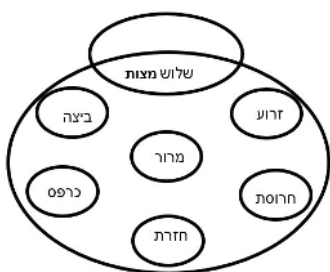
2. הקערה:

- את קערת הסדר מכינים לפני הסדר.

סדר הקערה

עם כיוון השעון:

- שלוש מצות
- זרוע צלויה
- חרוסת
- חזרת - קלח חסה/שורש חזרת (מרור שנאכל בכור).
- כרפס - סלרי/תפוז"א.
- ביצה מבושלת.
- מרור - במרכז הקערה עלה חסה למרור

מי מלח או לימון בקערה נפרדת.

כשליל הסדר חל בשבת: יש להכין את מי המלח לפני שבת. אם לא הוכן, ניתן להכין בשבת כמות קטנה.

דיני הסבה:

”בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים” ולכן תקנו לנו חז”ל להסב בליל הסדר כבני חורין.

- כל יושבי השולחן חייבים בהסבה.
- מסבים על צד שמאל של כל אדם ואף שמאלי מסב לצד שמאל.
- מומלץ להניח לכל אחד כרית.
- כל מקום במהלך ההגדה שצריך להסב בו (4 כוסות, אכילת מצה, כורך ואפיקומן) אם לא הסבו צריך לחזור ולשתות או לאכול.

סוג היין:

- נהגו לשתות יין אדום, ומי שקשה לו יכול לשתות מיץ ענבים.
- יין אדום עדיף מיין לבן.
- **יין קדושת שביעית:** ניתן להשתמש ביין קדושת שביעית, אך לא שופכים מיין זה באמירת “דם ואש ותמרות עשן” ובאמירת עשר המכות ו- דצ”ך עד”ש באחא”ב.

דיני הכוס:

- **שיעור הכוס:** - לפחות 86 מ”ל (שיעור רביעית, כחצי כוס חד פעמית).
- **שיעור השתיה:** לכתחילה: יש לשתות את רוב הכוס. ואם שתה רוב רביעית יצא ידי חובה.
- קטנים יישתו כמה שיכולים.
- יש לשתות את הכוסות על פי סדר ההגדה.

אורך הסדר:

יש לתכנן את מהלך הסדר על מנת להגיע לאכילת אפיקומן לפני חצות הלילה (זמן משוער 00:30).

עיקר מצוות הלילה היא 'והגדת לבנך' להנחיל לדור הבא את מורשת אבותינו - סיפור יציאת מצרים, ובחירת ה' בנו להיות לו לעם, **לכן נהגו לחלק לילדים סוכריות, שוקולדים וחטיפים למיניהם** כדי לעודד אותם להיות שותפים בסיפור ההגדה.

רעיונות הפעלה ושיתוף בליל הסדר

הקדמה:

עיקר הלילה הוא מצוות "והגדת לבנך", סיפור יציאת מצרים והנחלת מסורת אבותינו לילדינו.

ישנן דרכים שונות להגיע לילדים שונים. יש ילד שמתעניין בסיפורים, יש ילד שהצגה תמשוך את תשומת ליבו, יש ילד שיתעניין בחידות ויש ילד שיעניינו אותו משחקים. מטרתנו בליל הסדר היא לעורר את תשומת ליבם של הילדים שישאלו שאלות, יענו תשובות ויספרו. לכן מומלץ לקנות לפני הסדר פרסים קטנים, סוכריות ואגוזים לילדים. אפשר להודיע בתחילת הסדר שישתתף בדרך כל שהיא יקבל פרס.

מובא לפניכם לקט רעיונות לעידוד ושיתוף של יושבי הסדר¹ (חלקם דורשים הכנה מראש)

1. שיתוף בהכנה מראש לקראת ליל הסדר:

שיתוף הילדים בהכנה לקראת ליל הסדר תגרום להם לצפות לו ולהרגיש חלק ממנו.

דוגמאות לשיתוף:

1. הכנת פתקים של מקומות ישיבה או קישוטים לשולחן הסדר.
2. הכנת שיר/ הצגה/ סיפור לנושא מסוים בהגדה.
3. הכנת דגם של יציאת מצריים, קריעת ים סוף או השעבוד.
4. קישוט השולחן.

¹ הרעיונות להפעלות לוקטו ממקורות שונים, ביניהם: הרב יוני לביא, אתר ישיבת אלון מורה מאמרו של ר' אלעד אייז, מאמר מאת רבקה רובינשטיין באתר אסיא, אתר תנועת הנוער אריאל. חלק מהרעיונות עברו שינויים ועיבודים.

2. שיתוף כל המסובים בקריאת ההגדה:

דרך ההפעלה הבסיסית והחשובה ביותר היא שיתוף כל המסובים בקריאת ההגדה.
ניתן לעשות זאת בשתי דרכים :

1. סבב אקראי בין היושבים, כל אחד קורא קטע בתורו.
2. חלוקת קטעי קריאה מראש (חשוב בעיקר לילדים הקטנים בשלבי קריאה ראשונים). כאן ניתן לשלב ביאור **קצר** שהמשתתפים יכינו מראש לקטע הקריאה שהם קוראים, או יציגו סיפור, הצגה או שיר שהכינו בנושא.

3. תחפושות:

ניתן להתחפש במשך כל קריאת ההגדה לדמויות שונות ולשלב אותם בקריאת ההגדה.

אפשר להחליף כובעים במהלך ההגדה - כובע של יהודי או כובע של מצרי לפי ההקשרים.

בקריאת הסיפור על רבי עקיבא וחכמים שהיו מסובים בבני ברק, אפשר להתחפש בצורה מתאימה.

לקראת פתיחת הדלת לאלהינו הנביא, אחד המשתתפים יכול להתחפש (בעזרת סדין וזקן לבן) לאלהינו הנביא ולעמוד בדלת.

4. הצגה:

העברת סיפור יציאת מצרים בדרך מוחשית, שיתוף הילדים ושאר המסובים בסיפור ההגדה.

רעיונות להצגות

א. פתיחה ל"מה נשתנה":

לפני קריאת מה נשתנה יצאו הילדים מהחדר ויכנסו עם מקל הליכה בידיהם ומצת האפיקומן או שק/כרית על כתפיהם.

שואלים: מי אתם?

הילדים עונים: בני ישראל.

שואלים: מהיכן באתם?

הילדים עונים: ממצרים.

שואלים: לאן אתם הולכים?

הילדים עונים: לארץ ישראל!

שואלים: מה אתם רוצים?

הילדים עונים: לשאול כמה שאלות.

הילדים מתחילים לשיר מה נשתנה.

ב. פתיחה ל"עבדים היינו":

לאחר שהילדים ישאלו וישירו את 'מה נשתנה', התשובה לילדים תהיה הצגה של המבוגרים.

ניתן לשתף את הילדים בהצגה.

קמים ומתחפשים ליוצאי מצרים. (אפשר להכין מראש שמלות מיוחדות מאל-בד, ושקים המחוברים למקל מטאטא).

המציגים נכנסים כשהם מחופשים ועורך הסדר מנהל איתם דו-שיח.

עורך: שלום עליכם! מאין הגעתם?

עונים: מארץ מצרים.

עורך: מה עשיתם שם?

עונים: עבדנו קשה בפרך (ניתן להרחיב בתיאור עבודת הפרך: סחבנו אבנים גדולות, בנינו ערים גדולות לפרעה).

עורך: למה עבדתם כ"כ קשה?

עונים: כי פרעה המלך הרשע הכריח אותנו.

עורך: למה לא יצאתם ממצרים?

עונים: כי לא יכולנו- פרעה לא הרשה לנו.

עורך: איך הגעתם לכאן עכשיו? מי הוציא אתכם ממצרים?
עונים: הקב"ה.

אפשר להוסיף להצגה ולהציג חלק מהשעבוד וכן חלק מעשר המכות, תיאור של ליל הסדר במצרים ועוד רעיונות כיד הדמיון.

ג. הצגת עשר המכות:

הצגת סיפור המכות על פי המדרשים (אפשר להיעזר במדרשי סיפור יציאת מצרים הנמצאים בהמשך החוברת):

דוגמה: **מכת דם** (מתוך סיפור יציאת מצרים, מובא בפרק הבא) "ממכת דם העשירו בני ישראל. כיצד? המצרי וישראל בבית אחד והיגית מלאה מים, והמצרי הולך למלאות כלי מתוכה - מוציאה מלאה דם. וישראל שותה מים ומצרי דם. המצרי אומר לו: "תן לי בידך מעט מים", ונותן לו ונעשים דם. אמר לו: "נשתה בתוך הקערה אני ואתה ביחד". ישראל שותה מים והמצרי שותה דם. וכשהיה לוקח מישראל בתשלום יקר, היה שותה מים. מכאן העשירו בני ישראל".

הכנה להצגה: לוקחים קערה ומניחים בתוכה כוס מים וכוס מיץ ענבים. הילדים מתחפשים למצרי וליהודי ומציגים את המדרש לכולם. כשהעברי רוצה לשתות הוא מוציא את כוס המים מהקערה, וכשהמצרי רוצה לשתות הוא מוציא כוס מלאה בדם - מיץ ענבים.

אפשר להכין כלי עם מעט תרכיז אדום, היהודי אווז בקבוק מים והמצרי את הכלי שבתחתיתו התרכיז. כשהיהודי מוזג מים למצרי הם הופכים לדם.

ניתן להשתמש בשטרות משחק באמצעותם ישלם המצרי ליהודי בעד כוס מים.

5. מקהלה:

1. אפשר להכין מראש חלק משירי ההגדה בקולות שונים כדי לשיר יחד בזמן ההגדה.
2. בנוסף ניתן לביים מקהלה שתעמוד ליד השולחן ותשיר חלק משירי ההגדה. תלבושת, צורת העמידה, ומנצח - יכולים להוסיף עניין וחוויה.

6. עשר המכות בצורה מוחשית:

א. מחלקים לכל משתתף חפץ שמזכיר את אחת המכות. כשמגיעים לסיפור עשר המכות כל משתתף מציג בתורו את החפץ שלו בהתאמה.

ב. עורך הסדר או בן משפחה אחר מחזיק שקית ובה חפצים הקשורים לעשר מכות ובכל מכה ומכה זורק/מניח על השולחן את החפץ.
דוגמאות לחפצים:

דם - כוס עם מיץ אדום, משקפיים עם צלופן אדום.

צפרדע - צפרדעים מפלסטיק.

כינים - מסרק כינים.

ערוב - חיות משחק.

דבר - חיה עם מדבקות עגולות עליה.

ברד - כדורי קלקר גדולים.

ארבה - חרגול מפלסטיק.

חושך - כיסוי עיניים או בד שחור. אפשר בשלב הזה לחלק כיסויי עיניים לילדים ולבקש מהם ללכת ממקום למקום בבית כדי לדמות את מכת חושך.

7. משחק שקית הסיפורים:

מבקשים מהילדים להכין מראש שקית מלאה באביזרים קטנים שונים, שנאספו מרחבי הבית. כמעט כל דבר מתאים. למשל: בובת 'לגו', חיות פלסטיק, כתר מפורים, מכונית צעצוע, מעטפה, כוס, צנצנת מים צבועים באדום, מכנסי פיג'מה, גביע, מיכל ריק של שמפו, חיות משחק.

במהלך קריאת ההגדה מדי פעם מוציא אחד מיושבי השולחן אביזר ודרכו מספרים

את סיפור יציאת מצרים.

דוגמה: המשתתף שולף בובת 'לגו' ומספר: "אתם בטח מאוד סקרנים לדעת מי אני? טוב, אז לפני הרבה שנים, בני העם שלנו היו משועבדים במצריים למלך גדול מאוד שנקרא פרעה. יום אחד ה' התגלה אלי מתוך הסנה הבוהק ואמר לי להוריד את הנעליים. בגלל זה עכשיו אין לי נעליים. הוא אמר לי שאני עומד להוציא את העם שלי ממצריים." כעת על המשתתפים לנחש במי מדובר (משה רבינו).

דוגמה נוספת: המשתתף מציג מכנסי פיג'מה ומספר: אני פרעה שקמתי באמצע הלילה וגיליתי שכל בכורי מצריים מתו ורצתי באמצע הלילה (עם פיג'מה) לחפש את משה לגרש אותו ואת בני ישראל ממצרים.

8. מהדורת חדשות

מבקשים מהילדים הבוגרים, להכין מהדורת חדשות על עשר המכות וקריעת ים סוף. בזמן התשדיר הם יכולים לראיין חלק מהמשתתפים בתור דמויות מההגדה: פרעה, משה, אהרן וכדומה. המרואיינים יכולים לאלתר את הרעיונות בעצמם, או להשתמש ברעיונות מוכנים מראש שתכינו על כרטיסיות.

דוגמה לכרטיסיה: "אתה פרעה. כרגע התעוררת באמצע הלילה על ידי יועצריך שדווחו לך על כך שאין מי שתייה בכל מצריים, רק דם. כתב הרדיו רוצה לשמוע מה יש לך לומר לאומה המצרית ומה אתה מתכוון לעשות."

9. 'טלפון' מפרעה:

לצורך המשחק הזה יש צורך בטלפון צעצוע פשוט (ללא אפקטים חשמליים או קולות). בכל שלב במהלך הסדר, אחד המשתתפים משמיע מפיו קול של טלפון. כולם משתתקים והוא מרים את השפופרת ומדבר בתור פרעה. השיחה עם פרעה

מתנהלת סביב נושאים שונים, לדוגמה: 1. פרעה מצווה לבנות ערי מסכנות. 2. פרעה מכביד את העבודה על עם ישראל ודורש הספק יותר גדול. 3. דיווח לפרעה מה קורה במדינה בעניין המכות. 4. פרעה מנסה להעיר את אנשי לשכתו שיעזרו לו לחפש את משה.

במהלך כלהשיחה עם פרעה, הילדים מתחת לגיל 8, צריכים לרדת לרצפה ולבנות ערי מסכנות בקוביות או קפלה שהוכנו מראש. (זו יכולה להיות הזדמנות יזומה לאפשר לילדים לקום מהשולחן ולהתאווור)

10. דמויות ההגדה:

מבקשים מהילדים לצייר או לפסל מראש דמויות מההגדה מפלסטלינה, או חימר (זהירות - 'ברבצק' הוא חמץ). ניתן להמחיש את ארבעת הבנים, פרעה, יועציו או כל דמות מההגדה. מציבים על שולחן הסדר ומציגים את הדמויות לכולם כשנקראות הפסקאות המתאימות במהלך קריאת ההגדה.

11. נחשו מי או מה אני?

כותבים מראש, על כרטיסיות באותיות גדולות וברורות, שמות של אנשים או אובייקטים הקשורים לליל הסדר. למשל: פרעה, אליהו הנביא, הבן החכם, מרור, חרוסת, מצה, חמץ, צפרדע, ערוב, רבי אליעזר, מכת דם.

במהלך הסדר בוחרים במתנדב. מניחים על ראשו כתר משרדית בעזרתה תצמידו את הכרטיס לכתר, כך שכולם יוכלו לראות מה כתוב בו, חוץ מהמתנדב. עליו לשאול שאלות, שהתשובות עליהן הן כן/לא, עד שהוא מצליח לגלות מי הדמות המופיעה על הכרטיס.

12. חידות:

מספרים בהגדה:

- 3- כל שלא אמר שלושה דברים אלו פסח, מצה ומרור, שלשה אבות.
- 4- כוסות, בנים, אימהות.
- 10- עשר המכות, עשרת הדברות.
- 11- כוכבים.
- 40- במצרים לקו בארבעים מכות - לדעת ר' אליעזר.
- 70- ר' אלעזר בן עזריה: "כבן שבעים שנה", "בשבעים נפש ירדו אבותינו..."
- מה המספר הגדול ביותר המופיע בהגדה? 250 (מכות שלקו המצרים לפי דעת רבי עקיבא).

חידות:

- 1. אני אחת ממכות מצרים. קצץ ראשי וזנבי ותקבל יצור עקשני. **צפרדע, פרד.**
- 2. איזו ממכות מצרים יכולה להיקרא: א. אדומה ב. ירוקה ג. שחורה? **א. דם ב. צפרדע ג. חושך.**
- 3. שתיים ממכות מצרים נכתבות באותן אותיות אך בסדר שונה. מה הן? **דבר, ברד**
- 4. איזו מכה נתנה לחג הפסח את שמו? **מכת בכורות שבה ה' פסח על בתי בני ישראל.**
- 5. מה פירוש המילה: "אפיקומן"? **מילה בארמית שפירושה: אפיקו= הוציאו מנא= כלים. (קינוח)**
- 6. אילו דברים בהגדה של פסח קשורים למספר 4? **4 קושיות, 4 בנים, 4 כוסות, 4 לשונות גאולה, 4 אמהות.**
- 7. כיצד רמוז השעבוד במצרים במילה: "כרפס"? **כרפס= אותיות ס' פרך, כלומר: 60 ריבוא עבדו בפרך.**
- 8. רבן גמליאל אמר: "מי שלא אמר בפסח 3 דברים לא יצא". מה הם? **פסח, מצה, מרור.**
- 9. אני אחת ממכות מצרים. קצץ פעמיים זנבי ותקבל ביטוי חיובי. מי אני? **כינים, כן.**
- 10. כנגד מה תיקנו לשנות ארבע כוסות, וכנגד מה הכוס החמישית (כוס של אליהו)? **שלא שותים? כנגד ארבע לשונות של גאולה שאמר הקב"ה לעם ישראל. הכוס החמישית כנגד הלשון החמישית.**
- 11. מה הם 'ארבעת לשונות של גאולה', ומה הלשון החמישית? **והוצאתי, והיצלתי, וגאלתי, ולקחתי. הלשון החמישית - והבאתי.**

סיפור יציאת מצרים |

סיפור יציאת מצרים

לפניכם אסופת מקורות, העוסקים בסיפור יציאת מצרים מתוך החומש ומדרש רבה (בוצעו שינויים לשוניים קלים). המדרשים ממוקדים בסיפורים בלבד. ניתן לשלב את הסיפורים במהלך קריאת ההגדה.

שעבוד מצרים:

כל זמן שהיה אחד מבני יעקב קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים את ישראל, **"ובני ישראל פרו וישרצו וירבו"** אף על פי שמת יוסף ואחיו אלוקיהם לא מת, אלא בני ישראל פרו וישרצו. הסבר אחר: כל אחת ואחת ילדה ששה בכרס אחד, שנאמר: **"ובני ישראל פרו (ו) וישרצו (ו) וירבו (ו) ויעצמו (ו) במאוד (ו) מאוד (ו)"**, יש אומרים: שנים עשר שכתוב: פרו (לשון רבים) = שנים, וישרצו = שנים, וירבו = שנים, ויעצמו = שנים, במאד מאד = שנים, ותמלא הארץ אותם = שנים, הרי י"ב.

כיון שראו המצרים שמתרבים ישראל חידשו גזירות עליהם, כמו שכתוב: **"ויקם מלך חדש"**, רב ושמואל נחלקו, אחד אמר חדש ממש, ואחד אמר שנתחדשו גזירותיו שחידש גזירות ופורעניות על ישראל.

"ויאמר פרעה הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאנו ונלחם בנו ועלה מן הארץ" - אמר פרעה: בואו ונתחכם לאלוהיהם של אלו, לא נדון אותם אלא במים, שכך נשבע הקדוש ברוך הוא שאין מביא מבול לעולם. אבל המצרים אינם יודעים שעל כל העולם כלו אינו מביא אבל על אומה אחת מביא, ועליהם אינו מביא אלא הם באים ונופלים לתוכם, בקדרה שבשלו, בה נתבשלו.

"ויבן (עם ישראל) ערי מסכנות לפרעה", ערים שממסכנות את בניהם, שכל העוסק בבנין מתמסכן.

בנו **"את פיתום ואת רעמסס"**, פיתום שמה של העיר, ולמה נקרא שמה רעמסס שכל מה שהיו בונים היה ראשון ראשון מתרוסס (מתפרק). יש אומרים רעמסס שמה

של העיר ולמה נקרא שמה פיתום שכל מה שהיו בונים היה ראשון ראשון פי תהום נפתח ובולעו. כל יום לאחר המאמץ הגדול בחום המדברי לבנות מגדלים גדולים כל הבניה שעמלו עליה הייתה נבלעת באדמה או מתפרקת.

"ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך", בפה רך, בתחילת הדרך דיבור בדרך נעימה, וכך היו ישראל עובדים במרץ.

וכך אמרו לכל אחד מישראל: כל מכסת הלבנים שעשית ביום הראשון במרץ גוזרים עליך שתעשה כנגדן בכל יום ויום.

עוד מה עשו המצרים: הביאו מלבן (כלי ששמים בתוכו טיט להכנת לבנים) ותלו לו לפרעה בצווארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם אסטניס אני, אמרו לו: האם אסטניס אתה יותר מפרעה?"

"ויוצו פרעה ביום ההוא את הנוגשים (מצרים) בעם ואת שוטרי (מישראל) לאמר: לא תאספון לתת תבן לעם ללבון הלבנים כתמול שלשום הם ילכו וקוששו להם תבן", מלמד על פרעה הרשע שלא המתין לעשות עמהם רע. מכאן אתה למד שחשבון היה על כל אחד ואחד כמה לבנים יעשו ביום, ולכך העביר בהן בתחלה בפה רך, כדי שיעשו הלבנים בכל כחם ולראות כל יכולת שלהם ולפי מספר שעשו ביום הראשון גזרו עליהם לעשות כל הימים, כי נרפים הם. **"על כן הם צועקים לאמר נלכה נזבך לאלוקינו"**. **"תכבד העבודה על האנשים"**, מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעים בהם משבת לשבת לומר שהקדוש ב"ה גואלם, לפי שהיו נחים בשבת, אמר להן פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו, אל יהיו משתעשעים ואל יהיו נחים ביום השבת.

כיון שישראל יוצאים להביא תבן ולעשות עבודתו היה המצרי רואהו בתוך שדהו ומשבר את שוקיו לפיכך **"ויפץ העם"** לכל עבר, **"והנוגשים אצים לאמר"**, אלו מצריים הרשעים שהיו דוחקים בהם ואומרים להם כלו מעשיכם אבל השוטרים (שהיו מבני ישראל) לא היו אצים שהיו אנשים כשרים והיו רואים אותם בצרה גדולה ולא היו דוחקים עליהם.

"ויוכנו שוטרי בני ישראל" על ידי הנוגשים המצרים. מכאן אתה למד שהיו כשרים ומסרו עצמן על ישראל וסבלו מכות כדי להקל מעליהם, ולפיכך זכו לרוח הקודש, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו', אמר הקדוש ברוך הוא הם לקו עליהם לפיכך יזכו לרוח הקודש ונתמנו נביאים עליהם.

"ויאמרו אליהם השוטרים למשה ואהרן אחרי שדיברו עם פרעה **ירא ה' עליכם וישפוט"** אם באמת באתם משמו של הקדוש ברוך הוא ישפוט בינינו ובין פרעה, ואם מעצמכם באתם ישפוט ה' בינינו וביניכם, **"אשר הבאשתם את ריחנו"**, ר' יוחנן אמר מן המכות שהיו מכים אותם היה ריחם מבאיש, ורבי שמעון בן לקיש אמר מאותן שהיו משקעים בבניין היו מתים וריחם מבאיש.

מיעוט הילודה:

גזר פרעה על הנוגשים שיהיו דוחקים בהם כדי שיהיו עושים סכום הלבנים שלהם, ולא יהיו ישנים בבתיהם. פרעה חשב למעטם מפריה ורביה, אמר מתוך שאינם ישנים בבתיהם אינם מולידים. אמרו להם הנוגשים: אין אתם הולכים לישן בבתיכם עד שאנו שולחים אתכם בבקר. והיו ישנים על הארץ.

אמר להם הקב"ה, אני אמרתי לאברהם אביהם שאני מרבה בניו ככוכבים, ואתם מתחכמים להם שלא ירבו? נראה איזה דבר עומד או שלי או שלכם, מיד נאמר: "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרץ".

בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור נגאלו ישראל ממצרים. ומה עשו? בשעה שהיו הולכות לשאוב מים, הקדוש ברוך הוא מזמן להם דגים קטנים בכדיהן ושואבים מחצה מים ומחצה דגים, ומוליכות אצל בעליהן ושופות. להם שתי קדרות אחת של חמין ואחת של דגים, ומאכילות אותם ומרחיצות אותם וסכות אותם ומשקות אותם, ונזקקות (שוכבות איתם) להם, וכיון שמתעברות באות לבתיהן, וכיון שהגיע זמן לידתן הולכות ויולדות בשדה, והקב"ה שולח מלאך משמי מרום ומנקה אותם ומשפר אותם כמיילדת שמשפרת את הולד, ומנקת להם בסלע שני עגולים אחד של שמן ואחד של דבש, וכיון שמכירים בהם המצריים רצו להרגם, ונעשה להם נס ונבלעים בקרקע, ומביאין המצרים שוורים וחורשים על גביהם, ולאחר שהולכים מבצבצים ויוצאים כעשב השדה, וכיון שמתגדלים באים עדרים עדרים לבתיהם.

כשראה פרעה שהם פרים ורבים גזר על הריגת הזכרים, כמו שכתוב: **"ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. ויאמר בילדכן את העבריות וראיתם על האובניים (מושב היולדת בזמן**

הלידה) **אם בן הוא והמיתם אותו**."

פועה - שהופיעה פנים, היית מתחצפת לפרעה, וזקפה חוטמה בו ואמרה לו אוי לו לאותו האיש, שיבא האלוקים להפרע ממנו, נתמלא פרעה עליה חמה להרגה. שפרה - שהייתה משפרת על דברי בתה ומפייסת עליה, אמרה לו אתה משגיח עליה תינוקת (הייתה בת 5) היא ואינה יודעת כלום.

"ויאמר (פרעה) בילדכן את העבריות וראיתם על האובניים (מושב היולדת בזמן הלידה) אם בן הוא והמיתם אותו", למה צווה להרוג אותם על ידי המיילדות? כדי שלא יתבע הקדוש ברוך הוא ממנו ויפרע מהן, אמר להם אם זכר הרגו אותו, ואם נקבה אל תהרגו אותה, אם תחיה - תחיה, ואם תמות - תמות. **"ותיראן המיילדת את האלהים ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים"**.

"ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון" מה היו בנות ישראל הכשרות והצנועות עושות לאחר שילדו? היו נוטלות את בניהן ומטמינות אותם במחילות, והיו המצרים הרשעים מביאים קטנים ומכניסים אותם בבתיים של ישראל ועוקצים אותם ובוכים, והיה התינוק שומע קולו של חבירו שהיה בוכה והיה בוכה עמו. והיו נוטלים אותו ומשליכים אותו ליאור.

עשר המכות:

מי עשה את המכות:

"וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת מַטְהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם" המכות האלו שלוש על ידי אהרן ושלוש על ידי משה ושלוש על ידי הקדוש ברוך הוא ואחת על ידי כולן. דם צפרדע כנים שהיו בארץ על ידי אהרן. ברד ארבה חשך על ידי משה לפי שהן באויר שכך שלט משה בארץ ובשמים. ערוב דבר מכת בכורות על ידי הקדוש ברוך הוא. ושחין על ידי כולן.

דם:

"וַיַּעֲשׂוּ בֶן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיָּרֶם בַּמָּטָה וַיִּדָּא אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֹר לְעֵינֵי פְרָעָה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיַּהֲפֹכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֹר לְדָם: וַתִּדְּגָה אֲשֶׁר בַּיָּאֹר מֵתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֹר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן הַיָּאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם."

למה לקו המים תחלה בדם? מפני שפרעה והמצריים עובדים ליאור, אמר הקדוש ברוך הוא אכה אלוה תחלה ואח"כ עמו.

"וּנְטָה יָדְךָ עַל מִימֵי מִצְרַיִם", כל מה שביאור ובאגמים ובנהרות, וכל מה שבכליהם היה דם. אפי' מה שמצרי רוקק דם היה.

מפני מה הביא הקדוש ברוך הוא עליהם דם מדה כנגד מדה, שכך אמר לאברהם, לפי שלא היו מניחים בנות ישראל לטבול מטומאתן כדי שלא יהיו פרים ורבים, לפיכך לקו המים בדם.

"וּבַעֲצִים וּבִאֲבָנִים" שהיו המים ששותים מצרי ויהודי בכלי אחד או בכלי עץ או בכלי אבן נהפכים בפיו של המצרי לדם.

ממכת דם העשירו בני ישראל. כיצד? המצרי וישראל בבית אחד והגיגית מלאה מים, המצרי הולך למלאות את כלי מתוכה - מוציאה מלאה דם. ישראל שותה מים ומצרי דם. והמצרי אומר לו: "תן לי בידך מעט מים", ונותן לו ונעשים דם. אומר לו: "נשתה בתוך הקערה אני ואתה ביחד". ישראל שותה מים והמצרי שותה דם. וכשהיה לוקח מישראל בדמים יקרים, היה שותה מים. מכאן העשירו בני ישראל.

צפרדע:

"וַתַּעַל הַצִּפְרַדֵּעַ וַתֹּכֶם אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם" צפרדע אחת הייתה, והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים של צפרדעים.

"וּבִתְנֹרֶיךָ וּבִמְשָׁאוֹתֶיךָ" כשהייתה המצרית לשה את העיסה ומסקת את התנור, באים הצפרדעים ויורדים לתוך העיסה ואוכלים את הבצק ויורדים לתוך התנור ומצננים אותו ונדבקות בפת. היה המצרי שותה מים וטפה אחת יורדת על לבו ונעשה צפרדע ונבקעת שם.

"ויקרא פרעה", כיון שהתחילה הפורענות בגופו של פרעה מיד הרגיש והתחיל צועק "העתירו לה' ויסר הצפרדעים"

"ויצא משה ויצעק אל ה' על דבר הצפרדעים" לא די להם למצריים השחתת הצפרדעים אלא שהיה קולן של צפרדעים קשה להם ממכתן, שהיו נכנסות בגופן וצועקים בתוכן שנאמר על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה, על דבור הצפרדעים, **"ויעש ה' כדבר משה וימותו הצפרדעים"**, לפי שלא היה להם שום הנאה בנבלתם ובעורן לכך מתו, **"ויצברו אותם חמרים חמרים"** מלמד שכל אחד מהן היה עושה ארבע אשפות והייתה הארץ מבאשת. מידה כנגד מידה עשה להם הקב"ה - לפי שהיו ישראל נבאשים ממכות המצריים.

כנים:

"ויט אהרן את ידו במטהו", למה הביא עליהם כנים לפי ששמו את ישראל מנקי חוצות ושווקים לפיכך נהפך עפרם לכנים. וחופרים אמה על אמה ולא היה שם עפר שנאמר: **"כל עפר הארץ היה כנים"**, **"ויעשו כן החרטומים להוציא את הכנים ולא יכולו"**.

ערוב (חיות רעות):

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הרשע הזה הקשה את לבו בשלשה הראשונות ומכה רביעית קשה היא יותר על הראשונות, לך והזהר אותו כדי שישלח עמי ולא תבא עליו המכה.

"כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך את הערוב", מהיכן בא עליהם יש אומרים מלמעלה ויש אומרים מלמטה, ורבי עקיבא אמר מלמעלה ומלמטה, אבל ארץ גושן שישראל יושבים בה לא היה שם ערוב.

למה הביא עליהם ערוב, לפי שהיו אומרים לישראל צאו והביאו לנו דובים ואריות ונמרים כדי להיות מצירים בהם לפיכך הביא עליהם חיות מעורבבות.

דבר (מוות בבהמות):

למה הביא להם דבר, לפי ששמו ישראל רועי בקר ורועי צאן וכל בהמה בהרים ובמדברות כדי שלא יפרו וירבו, ואפילו בהמה שהייתה ביד מצרי והיה לו לישראל תענה שהיא שלו שיש לו חלק בה הייתה ניצולת ובכך ידעו דין של ישראל.

שחין (אבעבועות):

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן", נס גדול נעשה בשחין שמשה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם פיח ואהרן נתן את כל הפיח בידיו של משה, והחזיקו ידיו של משה מלא חפן שלו ומלא חפן של אהרן.

זו המכה באה להם ע"י הקדוש ברוך הוא ומשה ואהרן, לפי שמשה ואהרן לקחו שניהם פיח הכבשן וזרקו משה השמימה והפכו הקדוש ברוך הוא לשחין למעלה ונפל עליהם והיה לאבק על כל ארץ מצרים.

שחין למה הביא עליהם מפני שהעבירו את ישראל להכין להם את המים - לחמם להם חמין ולצנן להם את הצונן, לפיכך לקו בשחין כדי שלא יוכלו ליגע בגופן.

"ויחזק ה' את לב פרעה", כיון שראה הקדוש ברוך הוא שלא חזר בו מה' מכות ראשונות מכאן ואילך אמר הקדוש ברוך הוא אפילו אם ירצה לשוב אני מחזק לבו כדי שאפרע כל הדין ממנו.

ברד:

"הִנְנִי מִמְטִיר כָּעֵת מָחָר בָּרָד כְּבֵד מְאֹד" סרט לו משה לפרעה סריטה על הכותל אמר לו כשתגיע השמש לכאן ירד מחר הברד, שלא היה כמוהו בעולם ולא במצרים.

"וְהָיָה נֶתַן קֶלֶת וּבָרָד... וְתִהְיֶה אֵשׁ אֶרֶץ" נדונו כמשפט הרשעים בגיהנם היה יושב נכווה בברד עומד נכווה באש.

"וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד" נס בתוך נס, משל למה הדבר דומה לשני צבאות קשים שהיו נלחמים זה עם זה לימים הגיע זמן מלחמתו של מלך ועשה

המלך שלום ביניהם ועשו שליחות המלך ביחד. כך אש וברד אויבים זה לזה כיון שהגיע זמן מלחמתה של מצרים עשה הקדוש ברוך הוא שלום ביניהם והכו במצרים.

"ויהי ברד ואש מתלקחת במוך הברד" מהו "מתלקחת"? 'מת לקחת' לאחר שמכחו הברד לוקחו האש ושורפו. "וַיִּבֶד הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם".

ארבה:

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נִטָּה אֶת יָדְךָ ... בְּאַרְבֶּה" ארבה למה הביא עליהן מפני ששמו את ישראל זורעי חטים ושעורים לפיכך הביא עליהן ארבה ואכלו כל מה שזרעו להם ישראל.

"וַיַּהֲפֹךְ ה' רוּחַ יָם" בסוף המכה ה' הביא רוח שלקחה את הארבה.

"לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד" אמר רבי יוחנן כיון שבא ארבה שמחו המצרים אמרו נקבוצ ונמלא מהם חביות, אמר הקדוש ברוך הוא רשעים במכה שהבאתי עליכם בה אתם שמחים! מיד "וַיַּהֲפֹךְ ה' רוּחַ יָם חֹזֶק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת הָאֲרֵבָה לֹא נִשְׁאָר אַרְבֶּה אֶחָד" אפילו מה שהיו בקדירות ובחביות מלוחות פרחו והלכו להם ויחזק ה' את לב פרעה:

חשך

"וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה" מהיכן היה החשך ההוא? רבי נחמיה אמר מחשך של גיהנם.

מהו "חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה" אותו חשך כפול ומכופל היה. שבעה ימים של חשך היו. כיצד? שלושה ימים הראשונים מי שהיה יושב וביקש לעמוד עומד, והעומד בקש לישב וישב. שלושת ימים אחרים מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד והעומד אינו יכול לישב ומי שהיה רובץ אינו יכול לזקוף עליהן נאמר: "וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתּוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים" ובשלושת ימי אפלה נתן הקדוש ברוך הוא את חן העם בעיני מצרים והשאילום. שהיה ישראל נכנס לתוך בתיהם של מצרים והיו רואים בהם כלי כסף וכלי זהב ושמלות. וכשיצאו ישראל ממצרים באו לשאול מהמצרים את תכשיטיהם, אם היו אומרים אין לנו

להשאיל לכם, היו ישראל אומרים להן הרי הוא במקום פלוני. לקיים מה שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו, יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול... שכל מקום שהיה יהודי נכנס היה אור נכנס ומאיר לו מה שבחביות ובתיבות ובמטמוניות.

בין מכת חושך למכת בכורות:

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה כיון שהביא עליהם מכת החושך התחיל פרעה צווח לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג, אמר לו משה: חיך וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה, מהו פרסה אפילו בהמה שהיא כולה של מצרי ויש בה חלק אחד לישראל אינו מניח אותה. "כי ממנו נקח"

אמר לו פרעה: עד מתי אתה נכנס לכאן **"לך מעלי השמר לך אל תוסף ראות פני"**. אמר לו משה: **יפה דברת לא אוסיף עוד ראות פניך**. אמר הקב"ה עדיין אני מבקש להודיע לפרעה מכה אחת, מיד התגלה אל משה אלוקים בארמונו של פרעה בשביל משה ואמר לו: עוד נגע אחד אביא על פרעה וגו'. כיון ששמע משה שמח ונתגדל התחיל משה קרא בשמחה לפני פרעה ועבדיו: "כה אמר ה' כחצות הלילה יפה אמרת אל תוסף ראות פני אני איני עוד בא אצלך אלא אתה בא אצלי".

מכת בכורות:

וַעֲבַר ה' לְנֹגֵף אֶת מִצְרַיִם ומהו שאמר **"לנגוף"** שאף המעוברות שהיו ראויות לילד הפילו ומתו האימהות. והמשחית יצא וחבל כל מה שמצא, והקדוש ברוך הוא מחבל בבכוריהם של מצרים. וישראל עושים כל מה שאמר להם הקדוש ברוך הוא. למה היה הקדוש ברוך הוא וישראל דומים? למלך שבא עם בניו בים וספינות של פיראטים מקיפות אותו, אמר להם הא לכם מכונות ירייה שלי שאני עובר על גלי הים ונלחם עמהן. כך היה הקדוש ברוך הוא עם בניו במצרים ומחנות מצרים מחשבים עליהם כל הלילה אמר להם הקדוש ברוך הוא אי רשעים על בני אתם מחשבים? מכונות ירייה שלי מוכנות הן, הן עסוקים בצלי והיה הורג הקדוש ברוך הוא בכוריהן של מצרים. והן היו מזין על פתחיהן ושמו הגדול היה עומד על פתחיהם והם עוסקים בהלל ובהלכות הפסח.

סיפור ליל הסדר במצרים:

ציווי ה' הכנה לקראת ליל הסדר¹:

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. ג דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה (י נִסּוֹן) וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית אָבִתּוֹ שֵׁה לְבֵיתוֹ. ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת (תִּשְׁמְרוּ אוֹתוֹ) עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה (יֵד נִסּוֹן) וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קֹהֶל עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים. ז וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וַיִּתְּנוּ עַל שְׁתֵּי הַמַּזְזֹזֹת וְעַל הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בָּהֶם (בַּמִּצְרַיִם). ח וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צָלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל (יַחַד עִם) מֵרִים יֹאכְלֶהוּ. יא וְכִכָּה תֹאכְלוּ אוֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נֶעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם וְאָכַלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפָז (בַּמַּהֲרָה מוֹכֵנִים לְצֹאת לְדֶרֶךְ מִמִּצְרַיִם) פֶּסַח הוּא לַיהוָה. יב וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלֵּילָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה. יג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לָאֵת (לְסִימָן) עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפָסַחְתִּי (דִּילַגְתִּי) עֲלֵיכֶם וְלֹא יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית (לֹא תִנָּזֶקוּ בִּמְכַת בְּכוֹרוֹת) בְּהִכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

ליל הסדר במצרים:

כט וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה ה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיָּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשֹּׁבֵי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה. ל וַיִּקֶּם פְּרֹעָה לַיְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו וְכָל מִצְרַיִם וַתְּהִי צָעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת.

מצרים מגרשים את עם ישראל:

לא וַיִּקְרָא (פרעה) לַמֶּשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵאמֹר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עֲבַדוּ אֶת יְהוָה כְּדִבְרֵכֶם. לֹב גַּם צִאנְכֶם גַּם בְּקִרְכֶּם קָחוּ כְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי. לֹג וּתְחַזֵּק מִצְרַיִם עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחַם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כְלָנוּ מֵתִים. לֹד וַיִּשְׂא הָעָם אֶת בְּצִקוֹ טָרֶם יִחְמָץ מִשְׁאֲרֵתָם צָרָת בְּשִׁמְלָתָם עַל שִׁכְמָם. לֹה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמִּצְרַיִם כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וַשְּׁמֵלֹת. לוּ וַיהוָה נָתַן אֶת חֹן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּ וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם.

עם ישראל מתחיל לצאת ממצרים:

לז וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס סָכְתָה כִּשְׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגִּבֹּרִים לְבַד מִטָּף. לח וְגַם עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מִקֶּנֶה כְּבֹד מְאֹד. לט וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם גֶּגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חִמָּץ כִּי גִרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֶה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם. מא וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַאֲרָבַע מֵאוֹת שָׁנָה (430) וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה וַיֵּצְאוּ כָל צִבְאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

יציאת מצרים:

יז וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרָעָה אֶת הָעָם וְלֹא נָחֵם (הובלים) אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם (יתחרט) הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה. יח (לכן הסב ה') וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף כֹּא וַיְהִי הַלֵּךְ לַפְּנִיָּהם יוֹמָם בְּעָמוּד עָנָן לְנִחָתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעָמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְיָלָה. כב לֹא יָמִישׁ (לא יעזב) עָמוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעָמוּד הָאֵשׁ לְיָלָה לִפְנֵי הָעָם.

פרעה רודף אחרי עם ישראל:

א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשֻׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדֹל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צֶפֶן נֶכְחוֹ תַחֲנוּ (תחנו מול) עַל הַיָּם. (הקב"ה הוביל את עם ישראל בסיבובים כדי שיראו כמבולבלים במדבר) ג וְאָמַר פְּרָעָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָבָכִים (מבולבלים) הֵם בְּאֶרֶץ סָגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר. ד וַחֲזַקְתִּי אֶת לֵב פְּרָעָה וַרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם ... ה וַיַּגֵּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לִבָּב פְּרָעָה וַעֲבָדָיו אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדָנוּ. ו וַיֹּאסֶר אֶת רַכְבּוֹ וְאֶת עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ. ז וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם (גיוס כללי) וְשָׁלֹשׁ (מפקדים) עַל כָּלֹ. ח וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת לֵב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיַּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּצִיאוּ בְּיַד רָמָה. ט וַיַּרְדֹּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלֹחוּ אוֹתָם חֲנִים עַל הַיָּם כָּל סוֹס רֶכֶב פְּרָעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲיִילוֹ. י וַפְּרָעָה הַקָּרִיב (התקרב) וַיִּשְׁאֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וַהֲנִה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה. יא וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמַּבְלִי (האם אין) אֵין קִבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה זֹּאת עֲשִׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיָּאֵנוּ מִמִּצְרַיִם. יב ... כִּי טוֹב לָנוּ עֲבָד אֶת מִצְרַיִם מִמִּתְנֹנוּ בַּמִּדְבָּר. יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ הַתִּיַּצְבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסִּיפוּ לְרָאֵתָם עוֹד עַד עוֹלָם. יד יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן.

קריעת ים סוף:

טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מַה תַּצְעַק אֵלַי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ. טז וְאַתָּה הָרֵם אֶת מַטֵּךְ וְנָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַבִּקְעָהוּ וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה. יז וְאֲנִי הִנְנִי מוֹחֲזֵק אֶת לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם יָם וַיִּסַּע מִלֶּאֱךָ הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לִפְנֵי מוֹחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוּד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם (מולפני עם ישראל) וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם. כ וַיָּבֵא בֵּין מוֹחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מוֹחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וַהַחֲשֹׁךְ וַיָּאֵר אֶת הַלַּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה (עמוד הענן הסתיר למצרים את האור שעשה עמוד האש ולבני ישראל היה אור ולמצרים היה חושך). כא וַיָּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הָיָם וַיִּלָּךְ יְהוָה אֶת הָיָם בְּרוּחַ קָדִים עָזָה כָּל הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת הָיָם לַחֲרֹבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמַּיִם. כב וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הָיָם בַּיַּבֵּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיַּמִּינָם וּמִשְׁמָאלָם. כג וַיַּרְדֹּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֵאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוֹס פְּרָעָה רַכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם. כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקַף יְהוָה אֶל מוֹחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וָעָנָן וַיָּהֶם (מהומה) אֶת מוֹחֲנֵה מִצְרַיִם. כה וַיִּסַּר אֶת אֶפֶן מִרְכַּבְתָּיו

(הגלגלים של המרכבות שקעו בחול הרטוב של הים ונפלו מהעגלות) וַיִּנְהָגוּ בְּכַבְדָּת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוֹה נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם.

מצרים טובעים בים:

כו וַיֹּאמְרוּ יְהוֹה אֵל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רֶכְבּוֹ וְעַל פָּרָשָׁיו. כז וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיִּשְׁבּוּ הַיָּם לַפְּנוֹת בְּקֶרֶת לַאֲיֵתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעֲרוּ יְהוֹה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם. כח וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיַּכְסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכָל חֵיל פְּרָעָה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד. כט וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֹשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִימִינֵם וּמִשְׁמָאלָם. ל וַיֹּשַׁע יְהוֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מוֹת עַל שְׂפַת הַיָּם. לא וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹה בַּמִּצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם אֶת יְהוֹה וַיֹּאמִינוּ בִּיהוֹה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ.

מדרשי גאולה:

"וַיִּקָּם פְּרָעָה לְיִלְהָ" לא נאמר שקם בשעה שלישית של הבוקר כְּדָרְךָ שֶׁהַפְּלָכִים עוֹמְדִין אֵלָּא: לְיִלְהָ. יָכוֹל (אולי נאמר) עַל יְדֵי שָׂרִים וְשָׂרוֹת? תִּלְמוּד לומֵר: הוּא. הוּא הָיָה מַחֲזִיר עַל פְּתִיחֵיהֶן שֶׁל עֲבָדָיו וּמַעֲמִידֵן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּקוֹמוֹ וְהוֹלֵךְ עִסָּהֶם וְאוֹמֵר: הֵיכָן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שָׂרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: **"וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְיִלְהָ וַיֹּאמְרוּ קוֹמּוּ צֵאוּ"**. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: כֹּהן צִוְּנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, **"וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר"**, וְכִי גִנְבִים אֲנַחְנוּ שֶׁנֶּצֵּא בְּלִילָה, לֹא נֵצֵא אֶלָּא בְּיַד רֶסֶה לְעֵינֵינוּ כָּל מִצְרַיִם. וְלָפָה בָּא הוּא וְעַבְדָּיו? לומֵר לָךְ שֶׁבִשְׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ פְּרָעָה אֵל תִּסָּף רְאוּת פָּנֵי (שמוות י, כח), אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא אֶסָּף עוֹד רְאוּת פָּנֵיךְ. וְלֹא נֵצֵא מִכָּאן עַד שֶׁיֵּרְדוּ כָּל עֲבָדֶיךָ אֵלָּה אֵלַי וְגו'.

³ "כשעמדו ישראל על הים היו השבטים מתנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, קרא נחשון בן עמינדב: **"הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי בין מצולה ואין מעמד"** אני יכול לעמוד עוד (תהלים סט, טז) **אל תשטפני שכולת מים**

ואל תבלעני מצולה. באותה שעה היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקב"ה: ידידיי טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני? אמר לפניו: רבונו של עולם ומה בידי לעשות? אמר לו: **"דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך ונטה את ידך"**.

וכשראה משה את פרעה רודף אחרי בני ישראל בא לצעוק. אמר לו הקב"ה למה אתה מצטער? משל לאוהבו של מלך שהיה לו עסק, הלך לצעוק לפני המלך. אמר לו המלך: מה אתה צועק גזור ואני אעשה. כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: מה תצעק אלי דבר ואני עושה.

הייתה בת ישראל עוברת בים, ובנה בידה, ובוכה, ופושטת ידה, ונוטלת תפוח או רמון מתוך הים, ונותנת לו.

"סוס ורוכבו רמה בים" דמו גלי הים לסוסיות נקבות ומצרים הרשעים לסוסים זכרים מזוהמים, והיו רצים אחריהם עד שנשתקעו בים, והיה המצרי אומר לסוסו אתמול הייתי מושכך להשקותך מים ולא היית בא אחרי עכשיו אתה בא לשקעני בים והיה הסוס אומר לו רמה בים ראה מה בים רומו של עולם אני רואה בים:

באור ה"מגיד"

עיקר מצוות הלילה הוא ה'מגיד' - סיפור יציאת מצרים. נוסח המגיד הינו הבסיס שממנו אפשר להרחיב בסיפור יציאת מצרים. פרק זה מיועד לקריאה לפני ליל הסדר ומטרתו לבאר ולהסביר בצורה פשוטה וברורה סיפורי הגלות ונסי הגאולה שמסופרים בהגדה.

הָא כְּזוּ הִיא הַמִּצְוָה שֶׁלֹּנוּ כְּמוֹ לְחַמֵּא עֲנִיָּא לַחֵם הַעֲנִי שְׁאִינוּ מִתּוּבֵל דִּי אֲכָלוּ אֶבְהֶתְנָא שְׁאֲכָלוּ אֲבוּתֵינוּ בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בֶּאֱרֵץ מִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין כָּל הָרַעַב יִיטִל יִבּוֹא וְיֹאכֵל עִימֵנוּ, כָּל דְּצָרִין כָּל הָצָרִין יִיטִי יִבּוֹא וְיִפְסֹח וְיִצְטָרֵף אֵלֵינוּ לְסֹדֵר פֶּסַח. הַשְׁתָּא הַשְּׁנָה הַכָּא כֵּאן (עוד בגלות, חלק זה נכתב בתקופה בה היה עם ישראל מפורד בין העמים, אך הוא נכון גם לימינו בזמן שרבים עדיין לא עלו לארץ ישראל), לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בֶּאֱרֵץ יִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא הַשְּׁנָה הַכָּא כֵּאן עֲבָדִי עֲבָדִים, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בֶּאֱרֵץ יִשְׂרָאֵל בְּיַד חֹזְרֵינוּ.

ה'מגיד' בנוי מארבע הגדות:

 הגדה 1. סיפור מצרים, דרך סיפור השיעבוד הפיזי (הגדת שמואל):

פתיחת ההגדה בשאלות:

שאלה ראשונה מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת אֵין אֲנִי מְטַבֵּלִין יִרְקַת בְּתִין לִפְנֵי אֲכִילַת עֵיקַר הַסְּעוּדָה אֲפִילוּ פַעַם אַחַת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פַעַמִּים 1. כִּרְפֹס 2. מִרּוֹר.

שאלה שנייה: שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין חֵמֶץ אוֹ מִצָּה בְּלֹא הַקִּפְדָּה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כּוֹלֵנוּ רַק מִצָּה וּבִיעֲרָנוּ אֶת כָּל הַחֵמֶץ מִהַבֵּית.

שאלה שלישית: שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת כִּפִּי שְׁאֵנוּ בּוֹחֲרִים וּבְלִי הַקִּפְדָּה מִסּוּיִמַת, הַלֵּילָה הַזֶּה אֲנִי אוֹכְלִים דּוּקָא מִרּוֹר.

שאלה רביעית: שְׁבָכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵינוּ בְּדֶרֶךְ יוֹשִׁיבָה וּבֵין מְסַבִּין בְּדֶרֶךְ הַסִּבָּה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלֵנוּ מְסַבִּין. עד כאן השאלות.

תשובה לשאלה: השינוי הוא כדי שנזכור ש- עֲבָדִים הָייְנוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וְיִצְיָאנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעוֹ נִטְיָה מִשַּׁל לִידוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה שֶׁמֶכָּה בְּמִצְרַיִם בְּגִבּוֹרָה וּבְנִיסִים מִיּוֹחָדִים. וְאֵלֵנוּ לֹא הוֹצִיא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, עַדִּין אֲנִחנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הָייְנוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם שֶׁלֹּא הִייתה אומה שִׁכְלָה לַצֵּאת מִמִּצְרַיִם בְּכּוּחַ עֲצָמָה. 1 לֹכֵן אֲפִילוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים, כָּלֵנוּ נְבוֹנִים, כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה וּמְכִירִים אֶת מִלְּכָנוּ אֶת מִלְּכָנוּ מִצְרַיִם בְּשִׁכְלָנוּ, מִצָּה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כְּדֵי שֶׁנִּזְכֹּר וְנַחֲוֶה אֶת נִסּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה וְנִשְׁבַּח אֹתוֹ. וְכָל הַמְּרִבָּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרִי זֶה מְשַׁבַּח.

דוגמא לחכמים שלמרות חכמתם הגדולה הרבו לספר בסיפור יציאת מצרים - **מַעֲשֵׂה בְּרָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין יחד בליל הסדר בבבלי בְּרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בְּיִצְיַאת מִצְרַיִם, והאריכו בסיפור כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רְבוּתֵינוּ, הַסְתִּיִּים הַלַּיְלָה ו- הַגִּיעַ הַבּוֹקֵר שֶׁהוּא זְמַן קְרִיאת שְׁמַע שָׁל שְׁחִירָת.**

אומנם בכל לילה ולילה חובה להזכיר את יציאת מצרים כמו ש-**אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה:** אומנם אני בן 18 אבל **הָרִי אֲנִי נראה כְּבֵן שִׁבְעִים שָׁנָה** שכשהתמנה לנשיא הפכו פניו לפני אדם מבוגר מגילו, **וְלֹא זָכִיתִי שִׁפְסֹקוֹ כְּמוֹתִי שֶׁסִּבְרָתִי שֶׁתֵּאֱמַר יִצְיַאת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת עַד שֶׁדַּרְשָׁה ר' שמעון בן זוטא את הפסוק. שְׁנֵאֲרָ מִר, "לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּךָ". יְמֵי חַיֶּךָ - הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּךָ - הַלַּיְלֹת וּמֵאֵז הַתַּחֲלִיל לַהֲזִכִּיר אֶף בְּלִילוֹת. וְחֻכְמִים וְאֻמְרִים: יְמֵי חַיֶּךָ - הַעוֹלָם הַזֶּה, כָּל יְמֵי חַיֶּךָ - לְהֵבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. שאפילו בדור הגאולה, נמשיך להזכיר את יציאת מצרים.**

שבח לקב"ה בסוף חלק זה של ההגדה: **בְּרוּךְ הַמָּקוֹם** כינוי לקב"ה שנמצא בכל מקום, **בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.**

הגדה 2. סיפור יציאת מצרים, דרך סיפור השעבוד הרוחני (הגדת רב):

מצוות סיפור יציאת מצרים היא לכולם בלי יוצא מן הכלל: **כִּנְגֵּד אֲרֻכָּעָה בָּנִים** שלהם אנו מצווים לספר דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חֹכֵם, אֶחָד רָשָׁע, אֶחָד תָּם, וְאֶחָד שָׂאִינו יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל.

פתיחה בשאלות הבנים כל אחד לפי עניינו:

חֹכֵם שרואה סביבו את כל השינויים שאנו עושים בלילה זה **מָה הוּא אוֹמֵר? - מָה הֵם הַעֲדוֹת הַדִּינִים וְהַחֲרָקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צָהָה יי אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם? אֶף אֵתָה אֲבִיו לִמַּד אוֹתוֹ ו-אָמַר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח:** סדר כל ההגדה המופיע במשנה, עדה הלכה החותמת את המשנה והיא **אֵין מִפְטִירִין אַחֵר הַפֶּסַח אֶפִּיקוֹמֶן** לא אוכלים קינוח אחרי אכילת קרבן פסח.

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? - מָה הַעֲבָדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם - וְלֹא לוֹ כאילו אין מצוות הפסח שייכות אליו. **וְלִפִּי שְׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּל שְׁחִיבִים** במצוות, נחשב כאילו **כְּפַר בְּעֵקֶר** בקב"ה. **וְאִף אֵתָה הִקְהָה אֶת שְׁנֵי הַרְגוֹ אוֹתוֹ חֲזָרָה, וְעֵנָה לוֹ בְּאוֹתוֹ מִטְבַּע שֶׁהוּא פָּנָה אֵלָיו וְאָמַר לוֹ: בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יי לִי** את כל הניסים **בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי - וְלֹא לוֹ** הרשע. **וְאֵילִי הָיָה שָׁם** במצרים, **לֹא הָיָה נִגְאָל.** ועכשיו כשהוא איתנו ונגאל יחד עם כולם ראוי לו שישתתף עם כולם בסדר הפסח.

תָּם תמים שאינו יודע להגדיר את השינויים שחלים בפסח **מָה הוּא אוֹמֵר? - מָה זֹאת** ואינו מפרש מעשים מסוימים כמו שפרש החכם: **וְאִמְרַתְּ אֵלָיו: בְּחֻזְק יָד הוֹצִיאָנוּ יי מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים** וזכר לכל זה אנו עושים את כל ה'סדר' הזה.

וְשָׂאִינוּ יוֹדָע לְשֹׂאֵל - גם לו אתה מצווה לספר ולכן **אַתָּה פָּתַח לוֹ -** למד אותו לשאול על יציאת מצרים, **שָׂנֵא־** מר: **וְהִנֵּנִתָּ** פנה אתה **לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר,** **בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יי** לי **בְּצִאתִי מִמִּצְרָיִם.**

מתי בדיוק המצווה לספר? **יָכוֹל** להיות שהמצווה לספר היא **מֵרֵאשׁ חֹדֶשׁ** ניסן שבו צו עם ישראל במצרים על קרבן פסח? **תְּלִמּוּד לומֵר** דרשו מן הפסוק: **"בַּיּוֹם הַהוּא"** שנגאלנו בו (ביד ניסן). **אִי** אם לומדים מ- **בַּיּוֹם הַהוּא, יָכוֹל** להיות שכבר **מִבְּעוֹד יוֹם** זמן הקרבת קרבן פסח, עוד לפני רדת הערב? **תְּלִמּוּד לומֵר** דרשו מהמילים בפסוק: **"בַּעֲבוּר זֶה."** **"בַּעֲבוּר זֶה** מראה באצבע על..." **"לא אֶמְרָתִי אֶלָּא בְּשָׁעָה שְׂמִיָּצָה וּמִרֹּר מִנְחִים לְפָנֶיךָ.** וזה רק בליל הסדר עצמו.

תשובה לשאלות הבנים על ידי סקירת סיפורם של עם ישראל מתחילת דרכו של אברהם אבינו עד יציאת מצרים. דע מאין באת ולאן אתה הולך: **מִתְחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ** תרח אבי אברהם, **וְעַכְשָׁיו קִרְבְּנוּ הַמִּקְוֵם** בורא עולם **לְעֲבֹדָתוֹ, שָׂנֵא־מֶר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:** **בַּעֲבֹר הַנֶּהָר נָהַר פֶּרֶת יוֹשְׁבוֹ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֵּרַח אָבִי אֲבֹרָה וְאַבְי נָחוֹר, וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עֲבוּדָה זָרָה. וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבֹרָה מֵעֵבֶר הַנֶּהָר וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבֶּה אֶת זָרְעוֹ וְאַתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאַתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאַתָּן עֲשָׂיו. וְאַתָּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתָּהוּ, וַיַּעֲקֹב וּבְנָיו יִרְדּוּ מִצְרָיִם.**

סיום חלק זה בשבח לקב"ה: **בְּרוּךְ הַקֹּב"ה ש-שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל** כפי שהבטיח לאברהם בברית בין הבתרים שבניו ירדו למצרים ויעבדו שם עבודה קשה, ואחרי כן יצאו משם ברכוש גדול, **בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֶּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שָׂנֵא־מֶר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זָרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַיַּעֲבֹדוּ וַעֲנֹו אֶתֶם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּן אֹנֶכִי וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכָּשׁ גָּדוֹל.**

וְהִיא הַהִבְטָחָה שֶׁהַבְּטִיחַ הַקֹּב"ה לְאַבְרָהָם בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁעֲמִידָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ אִזּוֹ וְלָנוּ לאורך כל הגלויות שיצאנו מהם, **שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלִבָּד עֲמִיד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שְׁבָכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ,** כגון האינקוויזיציה, הפרעות, השואה וכו', ועם זאת - **וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם.**

הגדה 3. סיפור יציאת מצרים בדרך לימוד ומדרש מתוך הפסוקים:

על פי המשנה יש ללמוד את ארבעת הפסוקים: מתוך פרשת הביכורים שנאמרת בזמן הבאת הביכורים.

פתיחה כעין שאלה - **צֵא וְלִמַּד חוֹמֶר מֶה ש-בִּקֵּשׁ לָבוֹן הָאֶרֶצִי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אֲבִינוּ.** הסבר: **שֶׁפָּרַעַה לֹא גָזַר אֶלָּא רַק עַל הַזִּכְרִים** להרגם **וְלָבוֹן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכָּל שְׂרָצָה** להרוג את יעקב ובכך לגדוע את השושלת.

פסוק 1: **שָׂנֵא־מֶר: אֶרֶצִי כִינִי לָלוֹב שָׁגַר בָּאֶרֶם, שְׂרָצָה אֲבָד לֹאבַד אֶת אָבִי, וַיֵּרֶד יַעֲקֹב מִצְרָיִמָּה וַיָּגַר שָׁם בְּמִתֵּי אֲנָשִׁים מְעֻטִּים שְׁבָעִים נֶפֶשׁ, וַיְהִי שָׁם לָגוֹי גָּדוֹל, עָצוּם וָרַב שֶׁהִתְרַבּוּ שָׁם מְאֹד.**

לאחר ציטוט הפסוק, דורש בעל ההגדה כל חלק וחלק ממנו:

וַיֵּרֶד מִצְרַיִם - אָנוֹס עַל פִּי הַדָּבָר לא מבחירה אלא שכך נגזר (דיבר=נבואה) על צאצאיו של אברהם.

וַיָּגֵר שָׁם - מִלִּמְדָּה שֶׁלֹּא יֵרֶד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְהַשְׁתַּקֵּעַ אֶלָּא לַגּוֹר מלשון גר ולא תושב **שָׁם, שְׁנֶאֱמַר: וַיֵּאָמְרוּ** בניו של יעקב **אֶל פְּרֻעָה, לַגּוֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן,** כי בגלל שנת הבצורת אין בארץ **מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לַעֲבָדָיו,** כי כבוד הָרֶעֱב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן.

בְּמֵתֵי מִקֵּט - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נָפְשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם, וְעַתָּה שָׁמָּה יי אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב.

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל - מִלִּמְדָּה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְּנִינִים שָׁם היו מסומנים במצרים. כלומר שלא התערבו עם המצרים ושמרו על זהותם.

לְגוֹי גָּדוֹל עָצוֹם - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרָצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמִלֵּךְ מִלֵּךְ, וְתִמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.

וַרְבִּי לִשְׁוֹן רִיבִי - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: רַבְּבָה כְּצִמְחַ הַשָּׂדֶה נִתְתִּיף כמו צמח שכאש שגוזזים אותו הוא צומח יותר, כך ישראל, כשעינו אותם - הם התרבו יותר, **וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי** עם ישראל במצרים **וְתִבְאִי בְּעֵדִי עֲדִיִּים** מקושטת בתכשיטים, **נְשִׁדִים נְכֵנִי וְשִׁעְרָךְ צִמְח** סימני בגרות של נערה, כך ישראל גדלו והתרבו והיו מוכנים לגאולה ממצרים, אבל **וְאֵת עַרְם וְעִרְיָה** אין עליכם כלל מצוות שבזכותם אנאל אתכם. **וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְּבוֹ-** **סֶסֶת בְּדִמְיוֹךְ** שתי מצוות נתן הקב"ה לעם ישראל שיש בהם דם - ברית מילה ושחיטת קרבן פסח, **וְאֶמְרֵךְ לְךָ בְּדִמְיוֹךְ חַיִּי, וְאֶמְרֵךְ לְךָ בְּדִמְיוֹךְ חַיִּי** בזכות שני דמים אלו נגאלתם.

פסוק 2: מתאר את השעבוד: **וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִיִּים וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.**

וַיַּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִיִּים - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: אמר פרעה לחכמיו: **הֲבֵה נִתְחַכְמָה לוֹ** לעם ישראל **פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.**

וַיַּעֲנוּנוּ - כָּמָה שְׁנֶאֱמַר: וַיִּשְׁלִימוּ עָלָיו על עם ישראל **שְׁרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בִּסְבִּלָתָם** במלאכתם, **וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת בְּתֵי אוֹצְרוֹת לַפְּרֻעָה, אֵת הָעִיר פֶּתֶם וְאֵת הָעִיר רַעַמְסֶס.**

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: וַיַּעֲבִידוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְןָּ עֲבֹדַת פֶּרֶךְ.

פסוק 3: מתאר את תחילת הגאולה: **וַנִּצְעַק אֶל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יי אֶת קִלְגֹּנִי, וַיֵּרָא אֶת עֲנִינִי וְאֵת עֲמָלִינוּ וְאֵת לַחֲצֹנִי לַחֵץ הָעֲבֹדָה.**

וַנִּצְעַק אֶל יי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: וַיְהִי בַּיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם יָמֵת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ בַּתְּפִילָּה, וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם תְּפִילָּתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה.

וַיִּשְׁמַע יי אֶת קִלְנוּ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם צַעֲקָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ שְׁכֶרֶת, אֶת עַם אֲבֹרָהֶם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב.

וַיֵּרָא אֶת עֲנִינוּ - iz פְּרִישׁוֹת שֶׁהִפְרִישׁוּ הַמִּצְרִים אֶת הַגְּבֵרִים מִ-דֶּרֶךְ אֶרֶץ חַיִּי אִישׁוֹת עִם נִשְׁוִתֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים.

וְאֶת עַמְלָנוּ - אֵלּוּ הַבְּנִים הַנּוֹלָדִים שֶׁהוֹשִׁלְכוּ לִיאֹר. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וַיֵּצֵאוּ פֶּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר, כָּל הַבֶּן הַיּוֹלֵד הַיָּאֵרָה לְנִילֹס תִּשְׁלִיכֶהָ, וְכָל הַבֵּת תִּחְיֶין.

וְאֶת לַחֲצֵנוּ - זֶה הַדִּחָק עֹמֵס הַעֲבֹדָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלֹּחֶץ אֲשֶׁר מִצְרִים לַחֲצִים אֹתָם.

פסוק 4: מֵתָאֵר אֶת יִצְאֵת מִצְרַיִם: וַיֵּצְאֵנוּ יי מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטִיָּה, וּבְמָרָא גָדֹל, וּבִאֲתוֹת וּבְמִפְתִּים.

וַיֵּצְאֵנוּ יי מִמִּצְרַיִם - הַקִּב"ה בַּעֲצָמוֹ לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הִקְדוּשׁ בְּרֹחַ הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבַעֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִכִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲכָה אוֹתָם, אֲנִי יי אֲנִי וְלֹא אֲחֵר. וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה - אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ. וְהִכִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שָׂרָף סוּג שֶׁל מַלְאָךְ. וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ. אֲנִי יי - אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר.

בְּיַד חֲזָקָה - iz מַכַּת הַדִּבֶּר מְגִיפָה בַּבְּהֻמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: הִנֵּה יָד יי הַיְּהִי תִהְיֶה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשִׂדֶּה, בְּסוֹסִים, בְּחֻמְרִים, בְּגַמְלִים, בְּבָקָר וּבַצֹּאן, דָּבָר כָּבֵד מְאֹד.

וּבִזְרֹעַ נְטִיָּה - iz מַכַּה עִם הַחֶרֶב שֶׁהִרְגוּ בַּכּוֹרוֹת הַמִּצְרִים אֶת הוֹרֵיהֶם שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁלַּח אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, מִנִּין לְמַדְנּוּ זֹאת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וַחֲרָבוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ, נְטִיָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם. מִכָּאן שֶׁהַמִּילָה "נְטוּיָה" בִּיטוּי הַמִּשְׁתַּיִךְ לַחֲרָב.

וּבְמָרָא גָדֹל - זֶה גָּלַי שְׁכִינָה הַקִּב"ה בַּעֲצָמוֹ שָׁבָא לַהֲרוֹג אֶת הַבְּכוֹרוֹת בַּמַּכָּה הָאֲחֵרוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: אוֹ הַנִּסָּה אֱלֹהִים הָאֵם יֵשׁ עוֹד אֱלֹהִים שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַעֲמוֹ בְּשִׁבְלִי - לְבָא לְקַחַת לוֹ גּוֹי אֶת עַם יִשְׂרָאֵל מִקֶּרֶב מִתּוֹךְ גּוֹי מִצְרַיִם?, בְּמִסַּת כְּלוֹמֵר: נִסִּים בְּאֲתֹת כְּלוֹמֵר: סִימָנִים וּבְמוֹפְתִים כְּלוֹמֵר: מַכּוֹת מוֹפְלוֹת וּבְמִלְחָה קָה שֶׁהַטְּבִיעָה אֶת הַמִּצְרִים בַּיָּם, וּבְיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטִיָּה.

וּבִאֲתוֹת - זֶה הַמִּסְטָה שֶׁהָיָה בְּיַד מֹשֶׁה בַּעַת עֲשִׂיַּת הַמַּכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וְאֶת הַמִּסְטָה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֲתוֹת סִימָנִים כְּלוֹמֵר הַמַּכּוֹת.

וּבְמִפְתִּים - זֶה מַכַּת הַדֶּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר: וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בְּשִׁמְיָם וּבָאָרֶץ, דָּם מִכָּאן שְׁמוּפֹת הַכוֹוֶנָה לְדָם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן.

דרך אחרת להסבר הפסוק - והיא לומר שרמוזות בו עשר המכות:

דָּבָר אַחֵר: 1. בָּיִד. 2. חֲזָקָה - שְׁתִּיתִים, 3. וּבִזְרָע. 4. נְטִיפָה - שְׁתִּיתִים, 5. וּבִמְרָא. 6. גָּדֹל - שְׁתִּיתִים, 7. 8. וּבִאֲתוֹת - שְׁתִּיתִים כיוון שכתוב בלשון רבים, 9. 10. וּבִמְפֹתִים - שְׁתִּיתִים כיוון שכתוב בלשון רבים. מילים אלו הן רמז ל- עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוִיִּים בְּמִצְרַיִם, וְאֵלוּ הֵן הַמִּכּוֹת:

כל המים נהפכו ל- דָּם. כל הארץ שרצה צָפְרָדַע. כְּנִים. עָרוֹב חיות רעות. דָּבָר מגפה שהמיתה את הבהמות. שִׁחִין אבעבועות באדם ובבהמה. בָּרָד קרח ואש מעורבים יחד. אֶרְבֶּה מיני חגבים שאכלו את יתרת התבואה הירוקה. חֲשָׁן. מַכַּת בְּכוֹרוֹת.

רַבִּי יְהוֹדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים לזכור אותם: : דָּצ"ךְ מכות שנעשו על ידי אהרון הכהן. עִד"ש מכות שנעשו על ידי משה. בְּאֲחִיב מכות שנעשו ללא שותף.

כמה מכות הכה הקב"ה במצרים?

החשיבות של ריבוי המכות היא להראות כמה הקב"ה אוהב את עם ישראל. משל לאבא שבה לנקום באדם שהתעלל בבנו במשך שנים רבות.

רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנֵּין אֲתָה אוֹמֵר שֶׁלְקוֹ הַמִּצְוִיִּים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת, וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִיִּשׁ מִכּוֹת? עַל הַמִּכּוֹת בְּמִצְרַיִם מָה הוּא כְּלוֹמֵר הַפְּסוּק אוֹמֵר? וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרָעָה: אֲצַבֵּעַ אַחַת שֶׁל אֶל־הַיָּם הִיא שְׁבַאמִצְעוֹתָה נִיתַנּוּ עֶשֶׂר הַמִּכּוֹת. וְעַל הַיָּם מָה הוּא כְּלוֹמֵר הַפְּסוּק אוֹמֵר? וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד חֲמִשׁ אֲצַבֵּעוֹת הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יי בְּמִצְרַיִם, וַיִּרְאוּ הָעָם אֶת יי, וַיֹּאמִינוּ בִּי וּבִמְשָׁה עַבְדּוֹ. כָּמָה לְקוֹ בְּכָל אֲצַבֵּעַ? עֶשֶׂר מִכּוֹת. אָמֹר לִמַּד מִכָּאן מַעֲתָה עֲכָשׁוּ: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ בְּאֲמִצְעוֹת אֲצַבֵּעַ אַחַת עֶשֶׂר מִכּוֹת, וְעַל הַיָּם לְקוֹ בִּיד שִׁישׁ בַּחֲמִשׁ אֲצַבֵּעוֹת שֶׁהֵם חֲמִשִּׁים מִכּוֹת.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנֵּין שֶׁכָּל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוִיִּים בְּמִצְרַיִם הֵייתָה שֶׁל כְּלוֹמֵר: מוֹרֻכְבַּת מ- אֶרְבַּע מִכּוֹת? שְׁנָאֵמֵר: יִשְׁלַח הַקְּב"ה בָּם בְּמִצְרַיִם חֲרוֹן אַפּוֹ כַּעֲסוֹ, וְכַעֲסוֹ מוֹרֻכְבַּת מ- עֶבְרָה כַּעֲס בְּלִי גְבוּלוֹת וְזָעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְאָכֵי רָעִים. עֶבְרָה - מִכָּה אַחַת, וְזָעַם - שְׁתִּיתִים, וְצָרָה - שְׁלֹשׁ, מִשְׁלַחַת מִלְאָכֵי רָעִים - אֶרְבַּע. אָמֹר מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ אֶרְבָּעִים מִכּוֹת עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶם מוֹרֻכְבַּת מֵאַרְבַּע, וְעַל הַיָּם לְקוֹ מֵאַתֵּים מִכּוֹת כִּפִּי הַחֲשׁוֹבֹן לַעֲלִיל שַׁעַל הַיָּם לְכֹ פִי חֲמִשָּׁה.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנֵּין שֶׁכָּל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוִיִּים בְּמִצְרַיִם הֵייתָה שֶׁל כְּלוֹמֵר: מוֹרֻכְבַּת מ- חֲמִשׁ מִכּוֹת? ר' עֲקִיבָא מְבַאֵר אֶת הַפְּסוּק אַחֶרֶת שְׁנָאֵמֵר: יִשְׁלַח הַקְּב"ה בָּם בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת וְכָל אַחַת מוֹרֻכְבַּת מ- חֲרוֹן אַפּוֹ, עֶבְרָה וְזָעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְאָכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ - אַחַת, עֶבְרָה - שְׁתִּיתִים, וְזָעַם - שְׁלֹשׁ, וְצָרָה - אֶרְבַּע, מִשְׁלַחַת מִלְאָכֵי רָעִים - חֲמִשָּׁה. אָמֹר מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת, וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאַתֵּים מִכּוֹת.

סיום חלק זה של ההגדה בשבח לקב"ה:

לאחר כל הניסים שפרטנו עד עכשיו שעשה הקב"ה לעם ישראל במצרים עדיין יש עוד הרבה להוסיף ולהלל את הקב"ה כהנה וכהנה:

כְּמָה מַעֲלֹת טוֹבוֹת שִׁישׁ לָנוּ לִשְׁבַח לְמִקְוָם הַקָּבִ"ה, עַל נִפְלְאוֹתָיו שֶׁעָשָׂה עֲלֵינוּ:

אֱלֹהֵי אֲפִילוֹ רַק בַּעֲבוּר שׁ- הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְאִפִּילוֹ אִם לֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים מְכֹת, דִּיּוּנֵי דִ' לָנוּ בַטּוֹבָה זֹאת כְּדִי לִשְׁבַח אֶת ה'.

אֱלֹהֵי אֲפִילוֹ רַק בַּעֲבוּר שׁ- עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים מְכֹת, וְלֹא עָשָׂה מְכֹת בְּאֱלֹהֵיהֶם שְׁכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם נִשְׁמְדוּ בַּמִּכְתּ בְּכוֹרוֹת, דִּיּוּנֵי דִ' לָנוּ בַטּוֹבָה זֹאת כְּדִי לִשְׁבַח אֶת ה'.

אֱלֹהֵי אֲפִילוֹ רַק בַּעֲבוּר שׁ- עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, דִּיּוּנֵי דִ' לָנוּ בַטּוֹבָה זֹאת כְּדִי לִשְׁבַח אֶת ה'.

אֱלֹהֵי הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם שֶׁל מִצְרַיִם, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הָיִם, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי קָרַע לָנוּ אֶת הָיִם וְלֹא הִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכָם בְּחָרָבָה בִּיבִשָּׁה, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי הִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכָם בְּחָרָבָה וְלֹא שָׁקַע הַטַּבִּיעַ צָרֵינוּ צוּרֵינוּ בְּתוֹכָם, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכָם וְלֹא סִפֵּק נָתַן לָנוּ כָּל צָרָנוּ בְּמִדְבָּר אֲרָבָעִים שָׁנָה, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי סִפֵּק צָרָנוּ בְּמִדְבָּר אֲרָבָעִים שָׁנָה וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הָקָן לֶחֶם הַמִּדְבָּר שִׁירַד מִן הַשָּׁמַיִם, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי הֶאֱכִילָנוּ אֶת הָקָן וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת שֶׁהוּא יוֹם קְדוּשָׁה וּמְנוּחָה וּמַעֲוֵן עוֹלָם הַבָּא, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת, וְלֹא זִכְנוּ לַהֲתַגְלוֹת הַגְּדוּלָּה שֶׁהִתְגַּלָּה אֵלֵינוּ כֹּשׁ- קָרְבָנוּ לִפְנֵי הָרַיִם, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי קָרְבָנוּ לִפְנֵי הָרַיִם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא הִבְטִיחַ לָנוּ שִׁכְנִיסָנוּ הַכִּנִּסָּנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דִּיּוּנֵי.

אֱלֹהֵי הַכִּנִּסָּנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִקּוֹם דִּירָתוֹ בְּתוֹכָנוּ, דִּיּוּנֵי.

עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה קָל וְחוֹמֵר, שֶׁהִכֵּרְתָּ טוֹבָה כְּפֹלָה וּמִכְפֹּלֶת יֵשׁ לָנוּ לְמִקְוָם לְקַבֵּ"ה, עַל כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁהֵבִיא עֲלֵינוּ: שֶׁגַּם הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְגַם עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְגַם עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְגַם הָרַג אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְגַם נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְגַם קָרַע לָנוּ אֶת הָיִם, וְגַם הִעֲבִירָנוּ בְּתוֹכָם בְּחָרָבָה, וְגַם שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכָם, וְגַם סִפֵּק צָרָנוּ בְּמִדְבָּר אֲרָבָעִים שָׁנָה, וְגַם הֶאֱכִילָנוּ אֶת הָקָן, וְגַם נָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת, וְגַם קָרְבָנוּ לִפְנֵי הָרַיִם, וְגַם נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְגַם הַכִּנִּסָּנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְגַם וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ.

▲ הגדה 4. סיפור יציאת מצרים בדרך המחשה (הגדת רבן גמליאל):

רבן גמליאל היה אומר: כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו של סיפור יציאת מצרים. ואלו הן: קרבן פסח, מצה, ומרור.

קרבן "פסח" שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים, על שום מה מאיזו סיבה? על שום זכר לכך שפסח דילג הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים במכת בכורות ולא הכה אותנו יחד עם בכורות מצרים, שנאמר: ואמרתם לבניכם, הטעם לאכילת צֶבֶח קרבן פסח הוא הודאה ליי, אשר פסח דילג על בתי בני ישראל בארץ במצרים בנגפו בהכותו את בכורי מצרים, ואת בתינו הצייל. ויקד העם וישתחוו בשמעם נס זה.

"מצה" זו שאנחנו אוכלים, על שום מה? על שום זכר לכך שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ לתפוח, כדי להכין צידה לדרך, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם והוציאם ממצרים מיד במהירות גדולה, שנאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאו מצרים גלת מצות כי לא הספיקו להיות חמץ, כי גרשו מצרים ולא יכלו להתמהמה, וגם צדה לדרך לא עשו להם.

"מרור" זה שאנו אוכלים, על שום מה? על שום זכר לכך שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר: ומררו את חיייהם בעבדה קשה, בחמר ובלבנים ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרו.

חלק מחובת סיפור יציאת מצרים בכל שנה הוא על ידי ש-בְּכָל דֹּר ודֹּר חֵיב אָדָם להראות את עצמו כאלו הוא יצא מצרים, ובכך מתחזקת בנו האמונה כשם שגאלנו אז כך תמיד הקב"ה יגאלנו מצריותנו, שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יי לי ולא לאבותינו בצאתי אני מצרים. שלא את אבותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו גאל עמקם, שנאמר: ואתנו הוציא משם, למען הביא אותנו, לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו.

▲ סיכום כל המגיד:

לאחר שסיפרנו את כל סיפור יציאת מצרים והניסים הגדולים שעשה ה' אתנו - לפיכך אנחנו חייבים, להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, ולקלס לשבח, למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאכל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה. ולכן אומר לפניו הללויה הלל והודיה.

הללויה פתיחה להודיה. הללו עבדי יי, הללו את שם יי. וכך נהללו: יהי שם יי מברך יתגדל שמו של ה' מעתה ועד עולם. ממזרח היושבים במקום זריחת שמש עד היושבים במערב מקום מבואו שקיעת השמש, יהיה מהלל שם יי. רם מ-על כל התשבחות שישבחוהו כל גוים יי, כיוון שהם יושבים כאן בארץ והוא על השמים כבודו. מי כיי אלהינו שמקום מושבו הוא גבוה המגיבהי לשבת, ולמרות זאת: המְסִפְלִי כלומר:

משפיל עצמו להשגיו ו- לראות את המתרחש בשמים ובארץ. בהשגחתו על העולם הוא מְקִימֵי מַעֲפָר את ה-דל, מאֲשֵׁפֵת יָרִים אֲבִיוֹן. ומרימם להוֹשִׁיבֵי להוֹשִׁיבֵם עִם נְדִיבִים כְּלוֹמֵר: המְשׁוּבָּחִים, עִם נְדִיבֵי עָמוֹ. מוֹשִׁיבֵי מְקִים את עֲקֶרֶת הַבַּיִת העקרה שלא ילדה ונותן לה ילדים (משל לנפלאות שעושה ה' בבניין ירושלים החרבה ומשיב לה את בניה לגבולם), לכן אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה.

בעבור כל הנפלאות האלו הַלְלִיָּהּ הללו את ה'.

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בזמן צאת בית יַעֲקֹב עִם יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ-עִם לַעֲזֹר. אז הָיְתָה יְהוּדָה כְּלוֹמֵר: עִם יִשְׂרָאֵל לְעַם קְדֹשׁוֹ של הקב"ה, עִם יִשְׂרָאֵל נְהִיָּה עִם מְשָׁלוֹתָיו. הֵיכָן רָאָה את עִם יִשְׂרָאֵל נִכְנָס לְתוֹכוֹ וַיִּנָּס מִפְּנֵיהֶם וּנְבָקָע, הִיָּרֵדָן בְּכִנִּיּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִסָּב חֹזֵר לְאַחֲרָיו עַל מִנַּת לִפְתּוֹחַ מַעְבֵּר לְעַם יִשְׂרָאֵל לְהִיכָנֵס. הַהָרִים הַגְּדוֹלִים רָקְדוּ רַעְדוּ כְּאִילִים, גְּבָעוֹת הַקְּטָנוֹת - רַעְדוּ כְּבָנֵי צֶאֱן. עַל הַיָּם וְהַהָרִים שׁוֹאֵל: מַה לָּךְ הֵיכָן כִּי תִנָּס, הִיָּרֵדָן - תִּסָּב לְאַחֲרָיו? הַהָרִים - תִּרְקְדוּ כְּאִילִים, גְּבָעוֹת - כְּבָנֵי צֶאֱן? וְעוֹנִים: אֲנִי נִסִּים וְרוֹעִדִים מִלִּפְנֵי ה-אֲדוֹן ש-חֹלִי שִׁיַּצַּר אֶת ה-אֶרֶץ, מִלִּפְנֵי אֱלֹהֶיךָ שֶׁל יַעֲקֹב. הַהֶפְכִי שִׁבְכוּחֵי לַהֲפֹךְ אֶת הַצֹּר הָאֵבֶן הַקָּשֶׁה ל-אֶגֶם מַיִם, חֲלִמִישׁ סֹלַע קָשֶׁה - לְמַעַיְנוֹ לַמַּעֲיָן שֶׁל מַיִם.

בְּרוּךְ אַתָּה "א-לֵהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלֵּילָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצֵּה וּמָרוֹר. כֵּן "א-לֵהֵינוּ וְא-לֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ הִגִּיעָנוּ זִיכְנוֹ לַהֲגִיעַ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשִׁלּוֹם, שְׂמִיחִים בְּבִנְיָן עִירָךְ, וְשִׁשִּׁים בְּעִבּוֹדְךָ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְנֹאכַל שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ נַתְּנוֹ אֶת דְּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחְךָ לְרָצוֹן, וְנוֹדָה לָךְ שִׁיר תְּהֵאֵל עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה "גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

מבנה המגיד |

(ע"פ שיעורו של הרב יצ. רימון')

עיקר מצוות ליל הסדר היא "והגדת לבנך" לספר את סיפור יציאת מצרים. החלק המרכזי שבו מספרים הוא סביב ה'מגיד' מלשון להגיד ולספר את סיפור יציאת מצרים. האם יש סדר להגדה? האם הדברים בנויים בצורה מסוימת? במבט מהיר המגיד נראה כלקט אגדות ומדרשים ללא סדר מיוחד, אך אם נתבונן הדברים יראו אחרת...

מבנה המגיד מחולק לארבע הגדות:

אלו הן ארבע הגדות שונות שחיבורו חז"ל יחד להגדה אחת. 1. הגדת שמואל. 2. הגדת רב. 3. דרשות הפסוקים על פי דברי המשנה (פסחים י) שמתחיל מ"ארמי עובד אבי". 4. הגדת רבן גמליאל.

מבנה ההגדות: כל הגדה והגדה בנויה משלושה חלקים: **שאלה (מסומן בירוק)** **סיפור (מסומן בצהוב)** **שבח (מסומן בכחול)**. הסימונים מופיעים בהגדה המצורפת בסוף החוברת.

הגדת שמואל מס' 1: **שאלה** - מה נשתנה. **סיפור** - עבדים היינו. **שבח** - ברוך המקום ברוך הוא.

הגדת רב מס' 2: **שאלה** - חכם/רשע/תם מה הוא אומר... 2. **סיפור** - מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו. **שבח** - ברוך שומר הבטחתו... הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

הגדה מס' 3: **שאלה** - צא ולמד. סיפור - ארמי עובד אבי, דרישת הפסוקים. שבח - כמה מעלות... והשיר דיינו.

הגדה מס' 4: רבן גמליאל היה אומר: **שאלה** - על שום מה. **סיפור** - על שום שפסח/ לא הספיק/ שמררו. **שבח** - לפיכך אנחנו...

המיוחד במבנה זה:

שאלה: כפי שכתבנו בהתחלה, מטרת הלילה היא לספר ולהנחיל לבנינו את אשר ארע לאבותינו במצריים ואת כל האותות והמופתים שעשה ה' עימנו. מטרת השאלות הן לגרות ולעורר את רצון הילד לשמוע ולהקשיב לסיפורים, לכן אנו משנים מסדר הסעודה הרגיל על מנת לעורר ולהסב את תשומת לב הילדים.

הסיפור: בכל לילה אנו מצווים להזכיר יציאת מצריים, אך בלילה הזה גדלה המצווה, ומצוותה לא רק להזכיר אלא להאריך בלספר את סיפור יציאת מצרים.

שבח: מתוך סיפור הגלות והגאולה מתפרץ השבח והלל לקב"ה על נפלאותיו וטובותיו איתנו.

למה ארבע הגדות:

כפי שכתבנו, המצווה היא להעביר לילדים את סיפור יציאת מצריים. איך נעביר? לכל ילד יש את הדברים שמעניינים אותו ומדברים אליו?

המשנה מלמדת אותנו איך להעביר: "לפי דעתו של בן אביו מלמדו". לכל בן צריך לגשת לפי הדרך המתאימה לו. לכן באו ארבע הגדות אלו שכל אחת מספרת את סיפור יציאת מצרים בדרך שונה. **הגדת שמואל (1) - סיפור** על שעבוד וגאולה פיזית. **הגדת רב (2) - סיפור** על שעבוד וגאולה רוחנית. **הגדה (3) - העברה** דרך למדנות דיוקים ודרשות מהפסוקים. **הגדת ר' גמליאל (4) - העברה על ידי המחשה.**

שער שני

ליל הסדר

ליווי הלכתי למהלך ה'סדר'
הגדה של פסח בהירה וברורה

ליווי הלכתי למהלך ה'סדר'

קדש

- בשבת: שרים 'שלום עליכם' ואשת חיל ומשלבים קידוש של שבת בקידוש החג.
- נהגו להדיח את הכוסות קודם מזיגתם. אם הכוס מלוכלכת צריך להדיחה.
- כדרכם של 'בני חורין' כל אחד מוזג לחברו. (אינו חובה)
- שותים בהסיבה. (מי ששכח ולא היסב חוזר לשתות)
- יש לשתות את הכוס ברצף ובלי הפסקות ארוכות.
- אין לאכול או לשתות עד לאחר המגיד. מי שקשה לו יכול לאכול מעט פחות מ-28 גרם.
- ילדים יכולים לאכול.

ורחץ (משנים מסדר הסעודה כדי לעורר את הילדים)

- נוטלים ידיים שלוש פעמים בכל יד בלי ברכה.

כרפס (סלרי תפוא או מין ירק אחר)

- לוקחים תפוא פחות מכזית (רבע של תפוא בינוני) ומטבילים במי מלח או חומץ.
- מברכים 'בורא פרי האדמה' ומכוונים לפטור בברכה גם את המרור.
- אין מסבים באכילת הכרפס כיוון שהוא זכר לשעבוד.

יחץ

- חוצים את המצה האמצעית לשני חצאים, הגדול שומרים לאפיקומן והקטן מחזירים בין שתי המצות.
- יש שנהגו לעשות את החצי הגדול בצורת האות ו' והחצי הקטן בצורת האות ד'.

מגיד

- **סיפור יציאת מצרים הוא עיקר המצווה שצוותה אותנו התורה בליל הסדר!** לכן כדאי להוסיף ולהרחיב בסיפור הניסים והנפלאות שנעשו לאבותינו.
- אין מסבים בשעת אמירת ההגדה.
- לפני 'מה נשתנה' מסירים את 'קערת הסדר' מהשולחן ומוזגים כוס שני.
- אחרי 'מה נשתנה' מחזירים את הקערה ומגלים את המצות.
- בכל פעם במהלך קריאת המגיד כשמגבהים את כוסות היין, צריכות להיות המצות מכוסות.

- אלו המקומות שמגביהים בהם את הכוס:
א. 'והיא שעמדה' עד 'מצילנו מידם'.
ב. באמירת 'דם ואש...' עד סוף עשר המכות.
ג. מ'לפיק' עד 'גאל ישראל'.
- כשאומרים 'דם ואש...', עשר מכות ו'צ"ך עד"ש באח"ב' **עורך הסדר** שופך לתוך כלי פשוט (חד פעמי) 16 פעמים. **בין קדוש בקדושת שביעית אין שופכים.**
- כדי לצאת ידי מצוות סיפור יציאת מצריים, לכל הפחות צריך לומר או לשמוע את ענין פסח, מצה ומרור המובאים בהגדה: "רבן גמליאל היה אומר".
- **בסוף ה'מגיד' שותים כוס שניה בהסבה** בלי ברכה.

רחצה

- נוטלים ידיים בברכה.
- מכאן עד אחרי הסימן "כורך" אין לדבראין מדברים. כדאי להתארגן בהתאם

מוציא - מצה

- לוקחים את שלוש המצות ומברכים 'המוציא לחם...':
- מניחים את המצה התחתונה ומברכים על העליונה והחצויה: 'על אכילת מצה'.
- כל אחד מהמסובים צריכים לאכול שני "כזיתים". אחד מן המצה העליונה ואחד מהאמצעית, אם אין מספיק לכולם אפשר להשלים ממצות אחרות.
- שיעור כזית: 27 גרם (שני שליש מצת מכונה, שני כרטיסי אשראי במצה רכה), זקן או חולה: 20 גרם ומספיק כזית אחד..
- אוכלים את המצות בהסיבה. (ומי שלא הסב חוזר ואוכל בהסבה)
- יש להשתדל לסיים את אכילת המצה תוך 4 דקות ולכל היותר 7 דקות.

מרור

- לוקחים כזית מהמרור (חסה כגודל כף יד) ומטבילים בחרוסת, ומנערים את החרוסת.
- לפני האכילה מברכים 'על אכילת מרור'.
- אוכלים **בלא הסיבה**.

כורך

- לוקחים כזית מן המצה וכזית מהמרור כורכים יחד עם חרוסת ואוכלים **בהסבה**.

שולחן עורך - סעודת החג

צפון

- אכילת האפיקומן - זכר לקרבן הפסח.
- **זמן אכילת האפיקומן הוא עד השעה 00:30 (זמן משוער) יש לתכנן את מהלך הסדר על מנת לא לחרוג משעה זו.** (אם לא הספיקו עד שעה זו ניתן לאכול כל הלילה)
- לוקחים את המצה השמורה (החצי הגדול בצורת האות ו') ואכלים כזית בהסבה. זמן האכילה תוך 4 דקות ולכל היותר 7 דקות.
- אפשר להשלים אכילת הכזית ממצות אחרות.
- יש נוהגים לאכול עוד כזית זכר למצה שנאכלת עם קרבן פסח.
- **אין לאכול או לשתות אחר אכילת האפיקומן חוץ מכוס שלישית ורביעית של יין.** לשתות מים וכן קפה או תה לשמירה על הערנות

ברך

- אחרי ברכת המזון שותים כוס שלישית כשמברכים עליה מכוונים בברכה לפטור גם כוס רביעית.
- נהגו למזוג כוס נוספת לאלוהו הנביא.

הלל

- בתחילת ההלל מוזגים את הכוס הרביעית ובסוף ההלל שותים בהסבה.

נרצה

הגדה של פסח

קדש

מוזגים יין בגביע לכל המסובים

אם חל בשבת מתחילים כאן: יום השש. ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות.

בחול מתחילים כאן: אלה מועדי יהוה מקראי קדש, אשר תקראו אתם במועדים: וידבר משה את מעדי יהוה אל בני ישראל:

סברי מרגן: (עונים: לחיים) ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם, בורא פרי הגפן. ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, וקדשנו במצותיו. ותתן לנו יי א-להינו באהבה, (שבתות למנוחה ו)מועדים לשמחה, חגים זמנים לששון, את יום (השבת הזה ואת יום חג המצות הזה, ואת יום טוב מקרא קדש הזה, זמן חרותנו באהבה, מקרא קדש, זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים, (ושבתות ו)מועדי קדשך (באהבה וברצון) בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה יי, מקדש (השבת ו) ישראל והזמנים.

(במוצאי שבת מוסיפים: ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם, בורא מאורי האש. ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת, ואת יום השביעי מששת ימי המעשה הקדשת. הבדלת והקדשת את עמך ישראל בקדשתך. ברוך אתה יי, המבדיל בין קדש לקדש.)

ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.
שותים כוס ראשונה

ורחץ

נוטלים ידיים בלי ברכה

כרפס

לוקחים כרפס (סלרי תפוזי או מין ירק אחר) פחות מכזית (פחות 28 גרם) ומטבילים במי מלח או חומץ מברך ואוכל בלי להסב.

ברוך אתה יי א-להינו מלך העולם, בורא פרי האדמה.

יחץ

בעל הבית בוצע את המצה האמצעית לשתיים ושומר את החצי הגדול לאפיקומן, ואת הקטן מחזיר למקומו.

מגיד

עיקר מצוות הלילה סיפור יציאת מצרים:

הָא לַחֲמָא עֲנִיָּא דִּי אָכְלוּ אַבְהֶתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין יִיתִי וְיִיכַל, כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא הָכָא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוּרִין.

מפנים את קערת הסדר מהשולחן.

מוזגים כוס שני

מקראה: **שאלה** **סיפור** **שבח**

1. הגדת שמואל סיפור שעבוד פיזי:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אֲנִי מְטַבֵּילִין אֶפִּילוּ פֶּעַם אַחַת וְהַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין חֶמֶץ אוֹ מִצָּה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה קָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֲנִי אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵיין וּבֵין מְסֻבִּין, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלֵנוּ מְסֻבִּין. מחזירים את הקערה לשולחן

מגלים את המצות מתחת לכיסוי.

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויציאתנו יי א-להינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, עַדִּין אֲנַחְנוּ וְבָנֵינוּ

וּבְנֵי מִשְׁעָבָדִים הֵיְיִנוּ לַפֶּרֶעַה בְּמִצְרַיִם. וְאַפִּילוּ כָלֵנוּ חֲכָמִים, כָּלֵנוּ נְבוֹנִים, כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרָבָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֵרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

מַעֲשֵׂה בְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחֵרִית.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה: הֵרִי אֲנִי כֶּבֶן שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֹּאמַר יִצִּיאַת מִצְרַיִם בְּלִילוֹת עַד שְׁדַרְשָׁהּ בֶּן זֹמָא. שֶׁנֶּאֱמַר, "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ". יְמֵי חַיֶּיךָ - הַיָּמִים, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ - הַלֵּילוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ - הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ - לְהַבִּיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ.

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הָאֵל. בְּרוּךְ שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

2. הגדת רב סיפור שעבוד רחוני:

כִּנְגַד אֲרֻבָּעָה בָּנִים דְּבִרָה תּוֹרָה. אֶחָד חָכֵם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינִי יוֹדֵעַ לְשֹׂאִל.

חָכֵם מָה הוּא אוֹמֵר? - מַה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יי א-להינו אֶתְכֶם? אֵף אֶתָּה אֶמַר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מַפְטִירִין אַחֵר הַפֶּסַח אֶפִּיקוֹמֵן.

רָשָׁע מָה הוּא אוֹמֵר? - מַה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם - וְלֹא לוֹ. מִלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלָל, כָּפַר בְּעֶקֶר. וְאֵף אֶתָּה הִקְהֵה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ: בְּעֶבֶר זֶה עָשָׂה יי לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי - וְלֹא לוֹ. וְאִילוּ הָיָה שָׁם, לִי הָיָה נִגְזָל.

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר? - מַה זֹאת? וְאֶמַרְתִּי אֵלָיו: בְּחֻזְק יָד הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.

וְשְׂאִינִי יוֹדֵעַ לְשֹׂאִל - **אֶת פֶּתַח לוֹ**, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֶבֶר זֶה עָשָׂה יי לִי בְּצִאתִי מִמִּצְרַיִם.

יָכוֹל מֵרָאשׁ חֲדָשׁ תִּלְמֹד לֹמַר: בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַיּוֹם הַהוּא, יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם? תִּלְמֹד לֹמַר: "בְּעֶבֶר זֶה". "בְּעֶבֶר זֶה", לֹא אֶמַרְתִּי אֲלֵא בְּשָׁעָה שֶׁמִּצָּה וְסוּר מִנְחִים לְפָנֶיךָ.

מִתְחַלֶּה עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קִרְבָּנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבֹדָתוֹ, שְׁנֵאֲמַר: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל כָּל הָעָם, כֹּה אָמַר יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּעֶבֶר הִנָּהר יֹשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תִּחַר אָבִי אֲבִרָהֶם וְאָבִי נָחוֹר, וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְאָחַז אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרָהֶם מֵעֶבֶר הִנָּהר וְאוֹלָךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, וְאַרְבֶּה אֶת זֶרְעוֹ וְאָתָּן לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאָתָּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂיו. וְאָתָּן לְעֵשָׂו אֶת הָר שְׁעִיר לְרִשְׁתָּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם.

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקָּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׁאֲמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שְׁנֵאֲמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אוֹתָם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֹּן יֵצְאוּ בְּרָכָשׁ גָּדוֹל.

מכסים את המצות ומגביהים את הכוס

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שֶׁלֹּא אָחָד בְּלִבָּד עֹמֵד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֲלָא שְׁבֻכָּל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם.

מניחים את הכוס ומגלים את המצות

3. הגדה עיונית:

צֵא וּלְמַד מִה בְּקֵשׁ לִבְּן הָאָרֶץ לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפְּרָעָה לֹא גָזַר אֲלָא עַל הַזְּכָרִים וְלִבְּן בְּקֵשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל,

שְׁנֵאֲמַר: אֶרְפִּי אֲבֹד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה וַיִּגֵּר שָׁם בְּמִתֵּי מַעֲט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל, עֲצוּם וָרַב.

וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה - אָנוּס עַל פִּי הַדִּבֵּר.

וַיִּגֵּר שָׁם - מִלְּמַד שֶׁלֹּא יֵרֵד יַעֲקֹב אָבִינוּ לְהַשְׁתַּקֵּעַ אֲלָא לְגוֹר שָׁם, שְׁנֵאֲמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרָעָה, לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנִי, כִּי אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ, כִּי כִבֵּד הָרָעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עִבְדֶּיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן.

בְּמִתֵּי מַעֲט - כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה, וְעַתָּה שְׁמֹךְ יי אֱלֹהֶיךָ כִּכְכֹּבֵי הַשָּׁמַיִם לָרַב.

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל - מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצִיגִים שָׁם.

לגוי גדול עצום - כמו שנאמר: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם.

ורב - כמו שנאמר: רבבה כצמח השדה נתתיך, ותרחי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים, שדים נכנו ושרך צמח, ואת ערם ועריה. ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיוך, ואמר לך בדמיוך חיי, ואמר לך בדמיוך חיי.

וירעו אתנו המצרים ויענונו, ויתנו עלינו עבדה קשה.

וירעו אתנו המצרים - כמו שנאמר: הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו, ונלחם בנו ועלה מן הארץ.

ויענונו - כמה שנאמר: וישמו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם, ויבן ערי מסכנות לפרעה, את פתם ואת רעמסס.

ויתנו עלינו עבדה קשה - כמו שנאמר: ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך.

ונצעק אל "אלהי אבותינו וישמע" את קלנו, וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו.

ונצעק אל "אלהי אבותינו - כמו שנאמר: ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו, ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה.

וישמע "את קלנו - כמו שנאמר: וישמע אלהים את נאקתם, ויזכור אלהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב.

וירא את ענינו - זו פרישות דרך ארץ, כמו שנאמר: וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים.

ואת עמלנו - אלו הבנים. כמו שנאמר: ויצו פרעה לכל עמו לאמר, כל הבן הילוד היארה תשליכהו, וכל הבת תחיון.

ואת לחצנו - זה הדחק, כמו שנאמר: וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם.

וַיֵּצְאוּנוּ "מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטִיָּה, וּבְמִרְאָה גָדֹל, וּבָאֲתוֹת וּבְמוֹפְתִים.

וַיֵּצְאוּנוּ "מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מִלְּאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבֶדוֹ וּבְעֶצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה, וְהִכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יי'.

וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה - אֲנִי וְלֹא מִלְּאָךְ.

וְהִכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שְׂרָף.

וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וְלֹא שְׁלִיחַ.

אֲנִי יי' - אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר.

בְּיַד חֲזָקָה - זוֹ הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יָד יי' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשִׂדְּהָ, בְּסוֹסִים, בְּחֻמְרִים, בְּגִמְלִים, בְּבִקּוֹר וּבִצְאָן, דָּבָר כָּבֵד מְאֹד.

וּבְזֶרַע נְטִיָּה - זוֹ הַחֲרֵב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְחִרְבוּ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ, נְטִיָּה עַל יְרוּשָׁלַיִם.

וּבְמִרְאָה גָדֹל - זֶה גִּלְיָ שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מְקֻרָב גּוֹי, בְּמִסֵּת בָּאֲתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה, וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטִיָּה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים, כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יי' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.

וּבָאֲתוֹת - זֶה הַמִּטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בֹא אֵת הָאֲתוֹת.

וּבְמוֹפְתִים - זֶה הַדֶּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בְּשָׂמִים וּבְאֶרֶץ, דֶּם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן.

כְּשֹׁאוּמֵרִים: "דֶּם, וְאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן" עוֹרֵךְ הַסֵּדֵר שׁוֹפֵךְ קֶצֶת מֵהַגְבִּיעַ שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים לְתוֹךְ כָּל חֵד פַּעֲמִי.

דְּבַר אֲחֵר: בְּיַד חֲזָקָה - שְׁתִּים, וּבְזֶרַע נְטִיָּה - שְׁתִּים, וּבְמִרְאָה גָדֹל - שְׁתִּים, וּבָאֲתוֹת - שְׁתִּים, וּבְמוֹפְתִים - שְׁתִּים. אֵלּוּ עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם,

כשאומרים כל אחד מעשרת המכות עורך הסדר שופך קצת מהגביע לכלי חד פעמי.

ואלו הן: דם. צפרדע. כנים. ערוב. דבר. שחין. ברד. ארבה. חשן. מכת בכורות.

כשאומרים "דצ"ך, עד"ש באח"ב" עורך הסדר שופך קצת מהגביע שלוש פעמים לתוך כלי חד פעמי לאחר מכן מדיח את הכוס ומוזג שוב.

רבי יהודה היה נוהג בתוספת: דצ"ך. עד"ש. באח"ב.

רבי יוסי הגלילי אומר: מניין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מה הוא אומר? ויאמרו החרטקים אל פרעה: אצבע אלהים היא. ועל הים מה הוא אומר? ויאמר ישראל את ה'יד הגדלה אשר עשה "במצרים, וי'ראו העם את יי, וי'אמינו ביי ובמשה עבדו. כמה לקו באצבע עשר מכות. אומר מעתה: במצרים לקו עשר מכות, ועל הים לקו חמשים מכות.

רבי אליעזר אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של ארבע מכות? שנאמר: ושלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. עברה - אחת, וזעם - שתיים, וצרה - שלוש, משלחת מלאכי רעים - ארבע. אומר מעתה: במצרים לקו ארבעים מכות, ועל הים לקו מאתיים מכות.

רבי עקיבא אומר: מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חמש מכות? שנאמר: ושלח בם חרון אפו, עברה וזעם וצרה, משלחת מלאכי רעים. חרון אפו - אחת, עברה - שתיים, וזעם - שלוש, וצרה - ארבע, משלחת מלאכי רעים - חמש. אומר מעתה: במצרים לקו חמשים מכות, ועל הים לקו חמשים ומאתים מכות.

כמה מעלות טובות למקום עלינו!

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, דיינו.

אלו עשה בהם שפטים, ולא עשה באלהיהם, דיינו.

אלו עשה באלהיהם, ולא הרג את בכוריהם, דיינו.

אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם, דיינו.

אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את הידים, דיינו.

אלו קרע לנו את הידים ולא העבירנו בתוכם בחרבה, דיינו.

אלו העבירנו בתוכם בחרבה ולא שקע צרינו בתוכם, דיינו.

אלו שקע צרינו בתוכם ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, דיינו.

אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את המן, דיינו.

אלו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת, דיינו.

אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבונו לפני הר סיני, דיינו.

אלו קרבונו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דיינו.

אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל, דיינו.

אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית המקדש, דיינו.

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו: הוציאנו ממצרים, עשה בהם שפטים, עשה באלהיהם, הרג את בכוריהם, נתן לנו את ממונם, קרע לנו את הידים, העבירנו בתוכם בחרבה, שקע צרינו בתוכם, ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, האכילנו את המן, נתן לנו את השבת, קרבונו לפני הר סיני, נתן לנו את התורה, הכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

4. הגדת רבן גמליאל - המחשה:

רבן גמליאל היה אומר: כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח, מצה, ומרור.

פסח שהיו אבותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים, **על שום מה?** על שום **שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים**, שנאמר: ואמרתם זבח פסח הוא לי, אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל. ויקד העם וישתחוו.

מצה זו שנאחזנו אוכלים, **על שום מה?** על שום **שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ**, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם מיד, שנאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים גת מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה, וגם צדה לא עשו להם.

מרוך זה שאנו אוכלים, **על שום מה?** על שום **שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים**, שנאמר: וימררו את חיייהם בעבדה קשה, בחסור ובלבנים ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך.

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. שלא את אבותינו בלבד נאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו נאל עמיהם, שנאמר: ואותנו הוציא משם, למען הביא אותנו, לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו.

לפיקד אנחנו חייבים, להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, להדר, ולקלס, למי **שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו. הוציאנו מעבדות לחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה. ונאמר לפניו הללויה.**

הללויה. הללו עבדי יי, הללו את שם יי. יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם. מקדורח שמש עד מבואו מהלל שם יי. רם על כל גוים יי, על השמים כבודו. מי כי א-להינו המגביה לשבת, המשפיל לראות בשמים ובארץ. מקימי מעפר דל, מאשפת ירים אביון. להושיבי עם נדיבים, עם נדיבי עמו. מושיבי עקרת הבית, אם הבנים שמחה הללויה.

בצאת ישראל ממצרים, בית יעקב מעם לעז. היתה יהודה לקדשו, ישראל מקשולותיו. הים ראה וינס, הירדן יסב לאחור. ההרים רקדו כאילים, גבעות - כבני צאן. מה לך הים כי תנוס, הירדן - תסב לאחור? ההרים - תרקדו כאילים,

גִּבְעוֹת - כִּבְבִי צֶאֱזָא? מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוּלִי אֶרֶץ, מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. הַהִפְכִי הַצֹּר אָנֹכִי
מִיָּמִים, חֲלָמִישׁ - לְמַעַיְנֵי מַיִם.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם,
וְהִגִּיעָנוּ הַלֵּילָה הַזֶּה לְאָכֹל בֹּו מִצֵּה וּמְרוֹר. כֵּן יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הִגִּיעָנוּ
לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אֲחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ,
וְשִׂשְׁיִים בְּעִבּוּדְךָ. וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר
מִזְבִּיחְךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי
גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

שׁוֹתִים כּוֹס שֵׁנִי

רחצה

נוטלים ידיים ומברכים

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם.

מוציא מצה

עורך הסדר אוזח את שלושת המצות יחד ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לָחֶם מִן הָאֶרֶץ.

מניח את המצה התחתונה ומברך על השלמה ועל החצויה.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מִצֵּה.

לוקחים כזית מן המצה העליונה וכזית מן האמצעית, אפשר להשלים
ממצות אחרות.

שיעור כזית: 27 גרם (שני שליש מצת מכונה, שני כרטיסי אשראי במצה
רכה), זקן או חולה: 20 גרם.

מרור

לוקחים כזית מהמרור כגודל כף יד ומטבילים בחרוסת, ומנערים את
החרוסת ממנה ואוכלים בלא הסיבה.

לפני שיאכל מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מְרוֹר.

כורך

לוקחים כזית מצה וכזית מרור וכורכים יחד עם חרוסת ואכלים בהסיבה.
לפני שיאכלו יאמרו:

מִצָּה וּמְרֹר בְּלֹא בְרָכָה, זָכַר לְמִקְדָּשׁ, בְּיָמֵינוּ יִחַדְשׁ, כְּהִלֵּל הַזֶּקֶן שֶׁהָיָה כּוֹרֵךְ
וְאוֹכֵל בְּבֵית אֲחִית, לְקַיֵּים מָה שֶׁנֶּאֱמָר: עַל מִצּוֹת וּמְרֹרִים יֵאָכְלוּהוּ.

שולחן עורך

נוהגים לאכול ביצה קשה. לפני שיאכלו יאמרו: "זכר לקרבן חגיגה"

צפון (אפיקומן)

להשתדל לאכול לפני חצות הלילה.

לוקחים את המצה השמורה (החצי הגדול) ואכלים כזית בהסיבה, תוך
4-7 דק'. יש נוהגים לאכול עוד כזית זכר למצה שנאכלת עם קרבן פסח.
אפשר להשלים את כזית ממצות אחרות.

זָכַר לְקָרְבָן פֶּסַח הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע.

אחרי האפיקומן לא אוכלים ושותים כלום חוץ משתי כוסות יין. ניתן לשתות
קפה או תה לשמירה על הערנות.

ברך

מוזגים כוס שלישי

אֲבָרְכָה אֶת " בְּכָל עֵת תְּמִיד תִּהְיֶה בְּפִי: סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמַע אֶת הָאֱלֹהִים
יֵרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאֲדָם: תִּהְיֶה " יְדַבֵּר פִּי וַיְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם
קְדֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: וְאַנְחֵנוּ נְבָרֵךְ יְיָ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלִיָּהּ: וַיְדַבֵּר אֵלֵינוּ זֶה
הַשְּׁלֵחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יי:

זימון: הֵב לָנוּ וְנִבְרִיךְ לְמִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא. עוֹנִים: שְׁמִים! **המזמון:** בְּרִשׁוֹת
מִלְכָּא עֲלָאָה קְדִישָׁא (**בשבת:** וּבְרִשׁוֹת שְׁבֵת מִלְכָּתָא) (**ביום טוב:** וּבְרִשׁוֹת
יוֹמָא טָבָא קְדִישָׁא) (וּבְרִשׁוֹת מוֹרֵי וְרִבּוּתִי) וּבְרִשׁוֹתְכֶם נְבָרֵךְ (**בעשרה:** אֱלֹהֵינוּ)
שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹ. **עוֹנִים:** בְּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹ וּבָטַבּוּ (הַגְדוֹל תְּמִיד) חַיֵּינוּ.
המזמון: בְּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) שְׁאֲכַלְנוּ מִשְׁלֹ וּבָטַבּוּ (הַגְדוֹל תְּמִיד) חַיֵּינוּ.

ברוך אתה יהוה א-להינו מלך העולם האל הנן אותנו ואת העולם כולו בטובו
בחן בחסד ברינו וברחמים רבים. נתן לחם לכל-בשר. כי לעולם חסדו. ובטובו
הגדול תמיד לא חסר לנו ולא יחסר לנו מזון (תמיד) לעולם ועד. כי הוא אל זן
ומפרנס לכל. ושלחנו ערוך לכל. והתקין מחיה ומזון לכל-בריותיו אשר ברא
ברחמיו וברב חסדיו כאמור. פותח את ידו ומשביע לכל-חי רצון. ברוך אתה
יהוה הנן את הכל.

נודה לך יהוה א-להינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה בריה
ותורה חיים ומזון. על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים. ועל
בריתך שחתמת בבשרנו. ועל תורתך שלמדנו. ועל חקי רצונך שהודעתנו.
ועל חיים ומזון שאתה זן ומפרנס אותנו.

ועל הכל יהוה א-להינו אנחנו מודים לך ומברכים את שמך כאמור ואכלת.
ושבעת. וברכת את יהוה אלהיך על-הארץ הטובה אשר נתן-לך. ברוך אתה
יהוה על הארץ ועל המזון.

רחם יהוה א-להינו עלינו ועל ישראל עמו. ועל ירושלים עירו. ועל הר ציון
משכן כבודך. ועל היכלך. ועל מעונך. ועל דבירך. ועל הבית הגדול והקדוש
שנקרא שמו עליו. אבינו רענו. זוגנו. פרנסנו. כלכלנו. הרחינו הרוח לנו מהרה
מכל-צרותינו. ונא אל תצריכנו יהוה א-להינו לידי מתנות בשר ודם. ולא לידי
הלוואתם. אלא לידך המלאה והרחבה. העשירה והפתוחה. יהי רצון שלא
נבוש בעולם הזה. ולא נכלם לעולם הבא. ומלכות בית דוד משיחך תחזירנה
למקומה במהרה בימינו.

בשבת מוסיפים: רצה והחליצנו יהוה א-להינו במצותיך ובמצות יום השביעי.
השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו וננוח בו
ונתענג בו כמצות חקי רצונך. ואל תהי צרה יוגון ביום מנוחתנו. והראנו בנחמת
ציון במהרה בימינו. כי אתה הוא בעל הנחמות. והגם שאכלנו ושתינו חרבן
ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו. אל תשכחנו לנצח ולא תזנחנו לעד. כי אל
מלך (גדול וקדוש) [נוסח אחר: חנון ורחום] אתה.

א-להינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר
וזכרוננו וזכרון אבותינו, זכרון ירושלים עירו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון
כל-עמך בית ישראל לפניך, לפליטה לטובה, לחן לחסד ולרחמים, לחיים
טובים ולשלום, ביום חג המצות הזה, ביום טוב מקרא קדש הזה, לרחם בו

נֶעֱצָב וְזָרְעוּ מִבְּקֶשׁ לָהֶם. כָּל הַיּוֹם חוֹנֵן וּמְלֹחַ וְזָרְעוּ לְבִרְכָּהּ. מִה שֶׁאֲכַלְנוּ יְהִיָּה לְשִׁבְעָה, וּמִה שֶׁשִּׁיתִינוּ יְהִיָּה לְרִפּוּאָה, וּמִה שֶׁהוֹתֵרֵנוּ יְהִיָּה לְבִרְכָּהּ, כְּדִכְתִּיב: וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּיתְרוּ כְּדָבָר יְהוָה. בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שְׂמִים וְאַרְץ. בְּרוּךְ הַגֵּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְיִהְיֶה יְהוָה מִבְּטָחוֹ. יְהוָה עַל לַעֲמוֹ יִתֵּן יְהוָה יִבְרָךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם. עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ. יִשְׂרָאֵל וְאַמְרוּ אָמֵן.

שׁוֹתִים כּוֹס שְׁלִישִׁית וּכְחוֹנוֹ בְּבִרְכָּה לִפְטוֹר גַּם אֶת הַכּוֹס הַרְבִּיעִית:

סִבְרִי מָרְנָן. בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פָּרִי הַגָּפֹן.

הלל

מוזגים כוס רביעית

נהגו למזוג גביע יין לאלוהי הנביא

שִׁפְךָ חֲמֹתְךָ אֶל הַגּוֹזִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אֲכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת כְּוָהוּ הַשִּׁמּוֹ. שִׁפְךָ עָלֵיהֶם זַעֲמֶךָ וְחֲרוֹן אַפֶּךָ יִשְׁיֶגֶם. תִּדְרֹךְ בָּאֶף וְתִשְׁמִידֶם מִתַּחַת שָׁמַיִ יי.

לֹא לָנוּ, יי, לֹא לָנוּ, כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד, עַל חֲסִדְךָ, עַל אֲמֹתְךָ. לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹזִים: אִיָּה נָא אֱלֹהֵיהֶם? וְאֵלֵינוּ בְּשִׁמְיִם, כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה. עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם. פֶּה לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ, עֵינִים לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ. אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ, אֶף לָהֶם וְלֹא יִרְחוּ. יְדֵיהֶם וְלֹא יִמְשֹׁן, רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלֹכוּ, לֹא יִהְיוּ בְּגָרוֹנָם. כְּמוֹתֵם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם, כֹּל אֲשֶׁר בִּטָּח בָּהֶם. יִשְׂרָאֵל בִּטָּח בִּי, עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא. בֵּית אֱהֲרֹן בִּטָּחוּ בִּי, עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא. יִרְאִי יי בִּטְחוּ בִי, עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא.

יי זָכְרֵנוּ יִבְרָךְ, יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל, יִבְרָךְ אֶת בֵּית אֱהֲרֹן. יִבְרָךְ יִרְאִי, יי הַקֹּטְנִים עִם הַגְּדֹלִים. יֹסֵף יי עָלֶיכֶם, עָלֶיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם. בְּרוּכִים אַתֶּם לִי, עֲשֵׂה שְׂמִים וְאַרְץ. הַשְׂמִים שְׂמִים לִי, וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם. לֹא הַמֵּתִים יִהְלְלוּ יְיָ וְלֹא כָּל יְרֵדֵי דְמוּהָ. וְאַנְחָנוּ וְנִבְרָךְ יְיָ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הִלְלִיָּהּ.

אֶהְבְּתִי כִי יִשְׁמַע יי, אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנִי. כִּי הִטָּה אֲזָנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא. אֶפְפוּנִי חֲבִלִי מִקוֹת וּמִצָּרִי שְׂאוֹל מִצָּאוֹנִי, צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצֵא. וּבָשָׂם יי אֶקְרָא: אָנָּה יי מַלְטָה נַפְשִׁי! חֲנוּן יי יִצְדִּיק, וְאֵלֵינוּ מִרְחָם. שִׁמְרֵ פִתְאִים יי, דְּלִתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ. שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנְחֹתֶיךָ, כִּי יִשְׁמַע עָלֶיךָ. כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת, אֶת דְּמִעָה, אֶת רַגְלִי

מִדְּחִי אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי " בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. הָאֲמֹנִתִּי כִי אֲדַבֵּר, אֲנִי עֲנִיתִי מֵאֹד. אֲנִי
אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי: כָּל הָאֲדָם כָּזָב.

מָה אָשִׁיב לִי כָל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי. כּוֹס יִשְׁעוֹת אֲשֶׁא וּבִשָּׁם " אֶקְרָא. נִדְרֵי לִי
אֲשַׁלֵּם נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ. יִקָּר בְּעֵינֵי " הַמִּוֹתָה לְחִסְדֵּי. אֲנָא " כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ, אֲנִי
עֲבָדְךָ בְּן אֲמֹתָ, פִּתְחֹתִי לְמוֹסְרִי. לֵךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשָּׁם " אֶקְרָא. נִדְרֵי לִי
אֲשַׁלֵּם, נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ. בְּחִצְרוֹת בֵּית יי, בְּתוֹכִי יְרוּשָׁלַיִם. הִלְלִיָּהּ.

הִלְלוּ אֵת " כָּל גּוֹיִם, שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִים. כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ, וְאַמֶּת " לְעוֹלָם.
הִלְלִיָּהּ.

הוֹדוּ לִי כִי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. יֹאמְרוּ נָא יִשְׂרָאֵל, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. יֹאמְרוּ נָא
בֵּית אֲהֶרֶן, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. יֹאמְרוּ נָא יִרְאִי יי, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ.

מִן הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה, עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה. " לִי, לֹא אִירָא - מָה יַעֲשֶׂה לִּי אֲדָם. "
לִי בְּעֶזְרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאִי. טוֹב לַחֲסוֹת בִּי מִבִּטָּח בְּאֲדָם. טוֹב לַחֲסוֹת בִּי
מִבִּטָּח בְּנִדְבִיבִים. כָּל גּוֹיִם סָבְבוּנִי, בִּשְׁם " כִּי אֲמִילֵם. סִבְבוּנִי גַם סָבְבוּנִי, בִּשְׁם "
כִּי אֲמִילֵם. סִבְבוּנִי כְּדָבָרִים, דַּעְכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים, בִּשְׁם " כִּי אֲמִילֵם. דְּחֹה דְחִיתִנִּי
לִנְפֹל, וְיִי עֲזָרְנִי. עֲזֵי וְזָמַרְתִּי יְהוָה לִי לִישׁוּעָה. קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים,
יְמִין " עֲשֶׂה חֵיל. יְמִין " רֹמְסָהּ, יְמִין " עֲשֶׂה חֵיל. לֹא אֲמוֹת כִּי אֲחִיָּה, וְאַסְפֵּר
מַעֲשֵׂי יְהוָה. יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה, וְלִמְסָהּ לֹא נִתְּנִי. פִּתְחוּ לִי שַׁעַר צֶדֶק, אָבֹא בָם, אוֹדָה
יְהוָה. זֶה הַשַּׁעַר לִי, צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ.

אוֹדָה כִּי עֲנִיתִנִּי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה. (אוֹדָה כִּי עֲנִיתִנִּי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה.) אָבֵן מֵאֶסוּ
הַבּוֹנִים הֵיטָה לְרֹאשׁ פִּנֶּה. (אָבֵן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הֵיטָה לְרֹאשׁ פִּנֶּה.) מֵאֵת " הֵיטָה
זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ. (מֵאֵת " הֵיטָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ.) זֶה הַיָּם
עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ. (זֶה הַיָּם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בּוֹ.)

אֲנָא יי, הוֹשִׁיעָה נָא. אֲנָא יי, הוֹשִׁיעָה נָא.

אֲנָא יי, הַצְּלִיחָה נָא. אֲנָא יי, הַצְּלִיחָה נָא.

בְּרוּךְ הִבָּא בִּשְׁם " בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יי. (בְּרוּךְ הִבָּא בִּשְׁם " בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יי.)
אֵל " וַיֵּאָר לָנוּ, אֶסְרוּ חַג בְּעֵבְתֵיכֶם, עַד קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. (אֵל " וַיֵּאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג
בְּעֵבְתֵיכֶם, עַד קֶרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ.) אֵלִי אֲתָה וְאוֹדָה, אֱלֹהֵי - אֶרֶמוֹסָה. (אֵלִי אֲתָה
וְאוֹדָה, אֱלֹהֵי - אֶרֶמוֹסָה.) הוֹדוּ לִי כִי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. (הוֹדוּ לִי כִי טוֹב, כִּי
לְעוֹלָם חֲסִדוֹ.)

הודו ליי כי טוב, כי לעולם חסדו. הודו לאלהי האלהים, כי לעולם חסדו. הודו לאדני האדנים, כי לעולם חסדו. לעשה נפלאות גדלות לבדו, כי לעולם חסדו. לעשה השמים בתבונה, כי לעולם חסדו. לרוקע הארץ על המים, כי לעולם חסדו. לעשה אורים גדלים, כי לעולם חסדו. את השמש למקשלת ביום, כי לעולם חסדו. את הירח וכוכבים למקשלות בלילה, כי לעולם חסדו. למכה מצרים בכנוריהם, כי לעולם חסדו. ויצא ישראל מתוכם, כי לעולם חסדו. ביד חזקה ובזרוע נטויה, כי לעולם חסדו. לגר ים סוף לגזרים, כי לעולם חסדו. והעביר ישראל בתוכו, כי לעולם חסדו. ונער פרעה וחילו בים סוף, כי לעולם חסדו. למוליך עמו במדבר, כי לעולם חסדו. למכה מלכים גדלים, כי לעולם חסדו. ויהרג מלכים אדירים, כי לעולם חסדו. לסיחון מלך האמרי, כי לעולם חסדו. ולעוג מלך הבשן, כי לעולם חסדו. ונתן ארצם לנחלה, כי לעולם חסדו. נחלה לישראל עבדו, כי לעולם חסדו. שבשפילנו זכר לנו, כי לעולם חסדו. ויפרקנו מצרינו, כי לעולם חסדו. נתן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו. הודו לאל השמים, כי לעולם חסדו.

נשמת כל חי תברך את שמך "א-להינו ורחם כל בשר תפאר ותרום זכרך מלכנו תמיד, מן העולם ועד העולם אתה אל, ומבלעדך אין לנו (מלך) גואל ומושיע, פודה ומציל, ועונה ומרחם, בכל עת צרה וצוקה. אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה.

אלהי הראשונים והאחרונים, אלוה כל בריות, אדון כל תולדות, המהלל בכל התשבחות, המנהיג עולמו בחסד וברחמים. וי אלהים אמת, לא ינום ולא ישן. המעורר ישנים והמקיץ נרדמים, מחיה מתים, ורופא חולים, פוקח עורים, וזוקף כפופים, המשיח אלמים, והמפענח נעלמים, ולך לבדך אנחנו מודים. ואלו פינו מלא שירה כים, ולשוננו רנה כהמון גליו, ושפותינו שבח כמרחבי רקיע, ועינינו מאירות כשמש וכיכר, וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקין להודות לך "אלהינו, ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפים ורוב רבי רבבות, פעמים הטובות נסים ונפלאות שעשית עמנו ועם אבותינו.

מלפנים ממצרים גאלתנו "אלהינו, מבית עבדים פדיתנו. ברעב זנתנו, ובשבע כלכלתנו, מחרב הצלתנו, מדבר מלטתנו, ומחלאים רעים ורבים דליתנו. עד הנה עצרנו רחמך ולא עצבנו חסדיך. על כן אברים שפלתגת בנו, ורחם ונשמה שנפחת באפינו, ולשון אשר שמת בפינו, הן הם יודו ויברכו, וישבחו, ויפארו, את

שִׁמְךָ מַלְכֵנוּ תְּמִיד. כִּי כָל פֶּה לֵךְ יוֹדֶה, וְכָל לָשׁוֹן לֵךְ תִּשְׁבַּח, וְכָל עֵין לֵךְ תִּצְפֶּה, וְכָל בֶּרֶךְ לֵךְ תִּכְרַע, וְכָל קוֹמָה לִפְנֵיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה, וְהַלְבָּבוֹת יִירָאוּךָ וְהַקְלִיטוּ יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ, כַּדְּבַר שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יי מִי כְמוֹךָ מַצִּיל עֲנִי מִחֶזֶק מִמָּוֶה, וְעֲנִי וְאֶבְיֹן מִזָּלוֹ. שְׁנַעַת עֲנִיִּים אֶתָּה תִּשְׁמַע, צַעֲקַת הַדָּל תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ. וְכַתּוּב: רָגְנוּ צַדִּיקִים בִּי, לִישָׁרִים נָאֹה תִּהְיֶה. בְּפִי יִשְׁרִים תִּתְרוֹמֶם, וּבִשְׁפִיתִי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ, וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדֵּשׁ, וּבִקְרֹב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלֵּל.

בְּמִקְהֵלוֹת וּרְבֻבוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֵּן חוֹבֵת כָּל הַיְצָרִים לִפְנֵיךָ יי אֱ-לֹהֵינוּ וְאַלֹּהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדִּיר, וּלְנַצֵּחַ, עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת דָּדָךְ בֵּן יִשִּׁי עֲבָדְךָ מִשִּׁיחָךְ. וּבָכֵן, יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מַלְכֵנוּ הָאֵל הַמִּלְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ בְּשִׁמְיִם וּבְאֶרֶץ, כִּי לֵךְ נָאֹה יי אֱ-לֹהֵינוּ וְאַלֹּהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד, שִׁיר, וּשְׁבָחָה, הַלֵּל, וְזִמְרָה, עֹז, וּמִמְשָׁלָה, נִצָּח, גְּדֻלָּה, גְּבוּרָה, תְּהִלָּה, וְתִפְאָרֶת, קְדוּשָׁה, וּמַלְכוּת. בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ, וּמַעֲוֹלָם וָעֶד עוֹלָם אֶתָּה אֵל.

יְהִלְלוּךָ יי אֱ-לֹהֵינוּ כָּל מַעֲשִׂיךָ, וְחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנְךָ, וְעִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרָנָה יוֹדוּ וְיִבְרְכוּ וְיִשְׁבְּחוּ וְיִפְאָרוּ אֶת שִׁם כְּבוֹדְךָ. כִּי לֵךְ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח נָאֹה לְזִמְרָה, וּמַעֲוֹלָם וָעֶד עוֹלָם אֶתָּה אֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת.

שׁוֹתִים כּוֹס רִבְעִית בְּהִסְבִּיבָה, וְלֹאחֲרֶיהָ מְבָרְכִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱ-לֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן, וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהִנְחִילָתָה לְאַבְוֹתֵינוּ, לְאָכֹל מִכֶּפֶרֶה וּלְשִׁבְעַ מִטּוֹבָה. רַחֵם יי אֱ-לֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדְךָ, וְעַל מִזְבִּיחֶךָ, וְעַל הַיְכָלְךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשִׁמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ. וּמְבָרְכָה עָלֶיהָ בְּקִדְשָׁה וּבְטָהֳרָה (בִּשְׁבַת: וְרָצָה וְהַחֲלִיצָנוּ בְּיוֹם הַשְּׁבִעִת הַזֶּה) וְשִׁמְחָנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, בְּיוֹם טוֹב מְקַרָּא קֹדֶשׁ הַזֶּה. כִּי אַתָּה טוֹב וּמַטִּיב לְכָל יְמוֹדָה לֵךְ יי אֱ-לֹהֵינוּ עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי גִפְנָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי גִפְנָהּ.

נרצה

חסל סדור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחקתו.

כאשר זכינו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו. זך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה.
בקרוב נהל נטעי כנה, פדים לציון ברנה. לשנה הבאה בירושלים הבניה.

חד גדיא, חד גדיא דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא שונרא, ואכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא כלבא, ונשר לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד

גדיא

ואתא חוטרא, והפה לכלבא, דנשר לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי.

חד גדיא, חד גדיא

ואתא נורא, ושרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשר לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן

אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא מיא, וכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשר לשונרא, דאכלה

לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא תורא, ושתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשר

לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא השוחט, ושחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה

לכלבא, דנשר לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא מלאך הפות, ושחט לשוחט, דשחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא,

דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשר לשונרא, דאכלה לגדיא, דזבן אבא בתרי

זזי. חד גדיא, חד גדיא

ואתא הקדוש ברוך הוא, ושחט למלאך הפות, דשחט לשוחט, דשחט לתורא,

דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשר לשונרא, דאכ

לה לגדיא, דזבן אבא בתרי זזי. חד גדיא, חד גדיא

אָחַד אֲנִי יוֹדֵעַ: אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ.

2 שְׁנַיִם מי יודע? שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית. אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ.

3 שְׁלֹשָׁה מי יודע? שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

4 אַרְבַּע מי יודע? אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ: אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

5 חֲמִשָּׁה מי יודע? חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

6 שֵׁשָׁה מי יודע? שֵׁשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ: שֵׁשָׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

7 שִׁבְעָה מי יודע? שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ: שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא, שֵׁשָׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

8 שְׁמוֹנֶה מי יודע? שְׁמוֹנֶה אֲנִי יוֹדֵעַ: שְׁמוֹנֶה יְמֵי מִילָה, שִׁבְעָה יְמֵי שַׁבָּתָא, שֵׁשָׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה, אַרְבַּע אֲמָהוֹת, שְׁלֹשָׁה אָבוֹת, שְׁנֵי לַחֹת הַבְּרִית, אָחַד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבָאָרֶץ

9 תשעה מי יודע? תשעה אני יודע: תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבטא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הבית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ

10 עשרה מי יודע? עשרה אני יודע: עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבטא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הבית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ

11 אחד עשר מי יודע? אחד עשר אני יודע: אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבטא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הבית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ

12 שנים עשר מי יודע? שנים עשר אני יודע: שנים עשר שבטיא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבטא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הבית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ

13 שלשה עשר מי יודע? שלשה עשר אני יודע: שלשה עשר מדיא, שנים עשר שבטיא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבטא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלשה אבות, שני לחות הבית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ

נספח 1

נאום הנשיא ויצמן בפני חברי בתי הפרלמנט הגרמני כ"ד טבת תשנ"ו:

...הגורל הוליד אותי ואת אחי בני דורי בימים הגדולים בהם שבו היהודים לארצם והקימוה מחדש. שוב אינני היהודי הנודד בדרכי העולם, המהגר ממדינה למדינה, המגורש מגולה לגולה. אבל כל יהודי, בכל דור ודור, חייב לראות עצמו כאילו היה שם, בדורות ובמקומות ובאירועים שקדמו לו. לפיכך עודני נודד, אבל לא בדרכים הנידחות של העולם. עתה אני נודד במרחבי הזמן, נע מדור לדור, נוסע בנתיבי הזכרונות.

הזכרון מצמצם את המרחקים. מאתיים דורות עברו מראשית תולדות עמי, והם דומים בעיני כימים אחדים. רק מאתיים דורות עברו מאז קם אדם ושמו אברהם ועזב את ארצו ואת מולדתו והלך אל הארץ שהיום היא ארצי. רק מאתיים דורות עברו מיום שקנה אברהם את מערת המכפלה בעיר חברון ועד הסכסוכים הרצחניים המתרחשים בה בדורי. רק מאה וחמישים דורות עברו מעמוד האש של יציאת מצרים ועד עמודי העשן של השואה. ואני, שנולדתי מזרעו של אברהם ובארצו של אברהם - הייתי בכולם.

הייתי עבד במצרים, וקיבלתי את התורה בהר סיני, ויחד עם יהושע ואלהיו עברתי את נהר הירדן, נכנסתי לירושלים עם דוד, וגליתי ממנה עם צדקיהו, ולא שכחתי אותה על נהרות בבל, ובשוב אדוני את שיבת ציון חלמתי בין בוני חומתה. לחמתי ברומאים וגורשתי מספרד, והועליתי על המוקד במגנצא, היא מיינץ, ולמדתי תורה בתימן, ושכלתי את משפחתי בקייסינג, ונשרפתי בטרבלינקה ומרדתי בוורשא ועליתי לארץ ישראל, היא ארצי שממנה גליתי ובה נולדתי וממנה אני בא ואלהי אשוב.

נע ונד אנוכי, הולך בעקבי אבותי. וכשם שאני מלווה אותם שם ובימים ההם, כך אבותי מלווים אותי ועומדים אתי כאן ובזמן הזה. חדי העין ביניכם יוכלו להבחין בהם - פמלייה של נביאים ואיכרים, מלכים ורבנים, אנשי מדע וחיילים, בעלי מלאכה ותינוקות של בית רבן. כאלה שמתו שבעי- ימים במיטתם, כאלה שעלו באש וכאלה שנפלו בחרב.

וכשם שאנחנו נתבעים, בכוחו של הזכרון, להשתתף בכל יום ובכל אירוע של עברנו, כך אנחנו נתבעים, בכוחה של התקווה, להתבונן לכל יום ויום של עתידנו. הן רק במאה האחרונה טולטלנו בין מוות וחיים, בין יאוש ותקווה, בין עקירה ושתילה. זאת המאה

הנוראה של המוות, בה השמידו הנאצים ועוזריהם חלק גדול מאתנו בשואה, אבל היא גם המאה המסחררת של השיבה לחיים, של התקומה, של העצמאות, ובאחרונה - של הסיכוי לשלום.

נע ונד אנוכי. בתרמיל הזכרונות על כתפי ובמקל תקוותי בידי אני ניצב בצומת הזמנים הגדול של סוף המאה העשרים. יודע אני מהיכן אני בא, ומתוך תקווה וחרדה אני מבקש לדעת לאן אני הולך.

אנחנו ושפתנו חיים. אנחנו, שהתנערנו מן האפר, והשפה - שהמתינה בתכריכים של מגילות התורה ובין הדפים של סידורי התפילות - חיים. השפה שנלחשה רק בתפילה, שנקראה רק בבתי הכנסת, שהושרה רק בטקסים דתיים, שנזעקה בתאי הגזים בתפילת "שמע ישראל" - קמה לתחייה. אני יודע שהגרמנית עשירה ממנה בתחומים רבים, אבל לא חסרות לי מילים כדי להביע את רגשותי כאן ועכשיו. מעולם לא חסרו לנו מילים בתחום האמונה, האהבה, החלומות, הגעגועים והתקווה. פיתחנו אוצר מילים נאה לצרכים המיוחדים שלנו, אנחנו מצפים, אנחנו נכספים, אנחנו מקווים, אנחנו עורגים, אנחנו מתגעגעים, אנחנו מתפללים...

שני המתים האלה שקמו לתחיה אחרי כל כך הרבה שנים - מדינת היהודים והשפה העברית - הם עיקר מהותנו במאה הזאת. דווקא במאה הזאת, שראתה אותנו מושמדים ומתים, קמנו לחיים. בשפה הזאת, שבגולה שוחחנו בה רק עם אלוקים, אנחנו משוחחים בארצנו זה עם זה. עודנו מתפללים בה, אבל עתה אנחנו גם מדברים בה וכותבים בה ועובדים בה ולומדים בה, מתווכחים בה, מחזרים בה ושרים בה. והנס הוא גדול שבעתיים, שהרי אילו היו חיים כיום ישעיהו הנביא, שלמה המלך, הם היו מבינים את מה שאני אומר, ממש כשם שאני ובתי ונכדי מבינים את דבריהם, שנאמרו ונכתבו ונשמרו באותן מילים מלפני שנים.

סיפור יציאת מצריים הוא הסיפור של כולנו...
כל המשפחה יושבת סביב שולחן החג ומספרת יחד את סיפורי יציאת
מצרים. הורים וילדים, סבים וסבתות, צעירים ובוגרים, כולם מצטרפים
יחד בליל הסדר, הלילה המיוחד שמטרתו לחבר את החוליה הבאה
בשרשרת הדורות.

◆ כיצד נעשה זאת?

◆ כיצד נצליח לחבר לסיפור את הילדים יחד עם הזקנים?

◆ כיצד נתארגן נכון לקראת ליל הסדר?

בחוברת זו תמצאו כלים מעשיים כיצד לחגוג את ליל הסדר בצורה
משמעותית וחוויתית.

